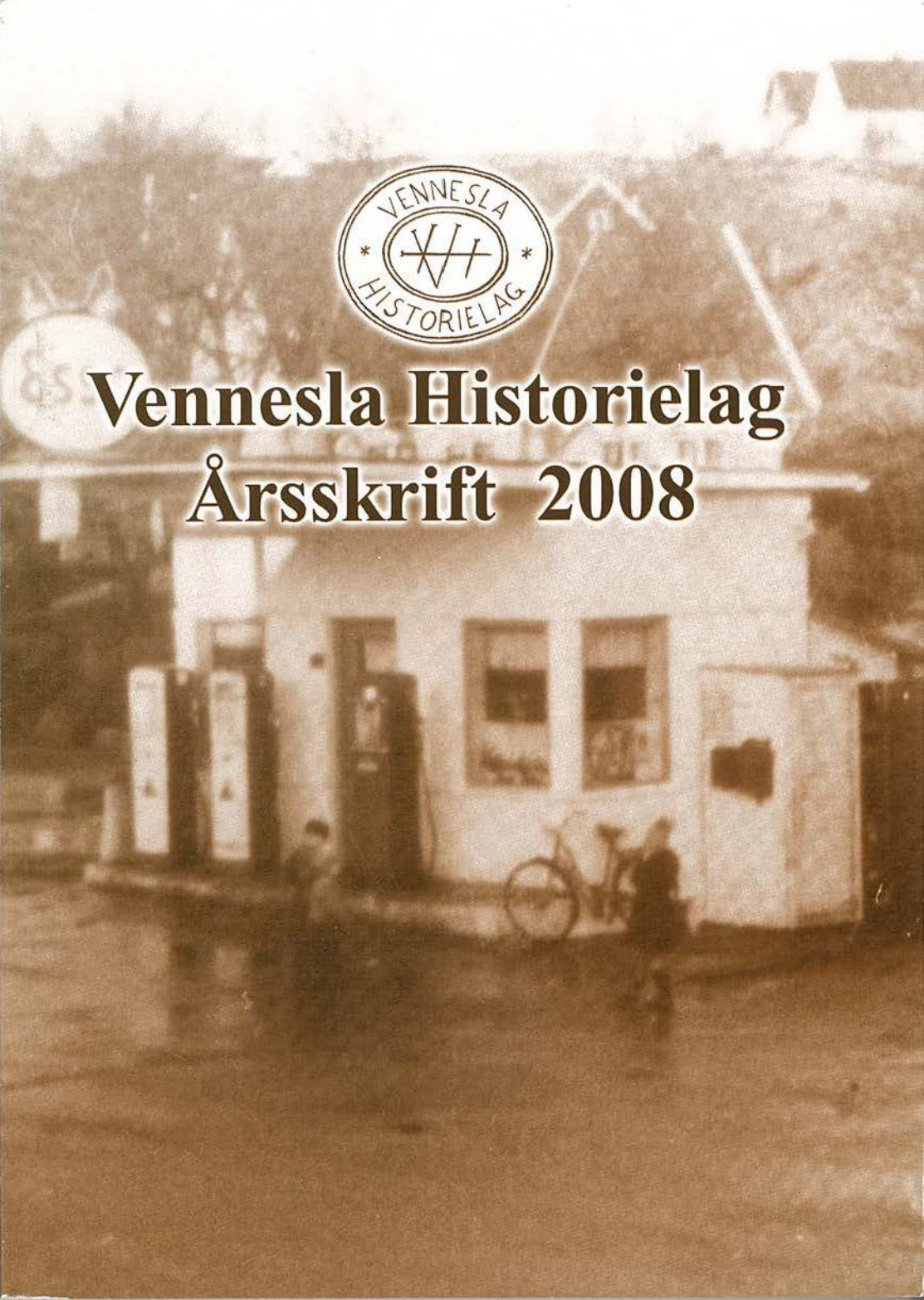




Vennesla Historielag

Årsskrift 2008





F.V.: Gerd Wiik Hansen (kasserer), Torunn Ruenes (l.vara), Alf Røed, Randi Marie Kristiansen, Signe Rysstad (leder), Arnulf Grønvold og Morten Aslaksen (sekretær).

Vennesla Historielag

Vennesla Historielag er stiftet 1983 og har som formål:

- å arbeide for at alt av historisk interesse innen lagets virkeområde blir tatt vare på og vernet om.
- å vekke, øke og spre interesse for, og kunnskap om Sognets historie.
- å organisere og lede lokalhistorisk virksomhet.
- å arrangere møter, kurs, ekskursjoner.
- å foreta registreringer, innsamlinger av muntlig tradisjon, stedsnavn og annet av historisk interesse.
- å arbeide for at det blir gitt ut bygdebøker og også andre skrifter om Sognets historie.
- å arbeide for vern av fortidsminner og andre kulturminner.

For å nå målsettingen skal laget samarbeide med andre historielag og Agder Historielag.

Internettadresse:

<http://www.venneslahistorielag.no>

For-baksidebilde:

"Bilsentralen slik den var i 1954. Her var det drosjene i

Vennesla hadde sitt faste tilholdsted. (Bildet er utlånt fra Arild Eriksens samling.)

Vennesla Historielag Årsskrift 2008

Utgitt av
Vennesla Historielag
Desember 2008

Innhold:

Vennesla Historielag 1983 – 2008	4
<i>Av Olaf Ingebretsen</i>	
Vikeland Kristelige Mannskor 1930 – 1991	28
<i>Av Morten Aslaksen</i>	
For 50 år siden ... Hunsfos Fabrikker 1958	38
<i>Av Alf Melling</i>	
Utvandringen til Amerika	50
<i>Av Merethe Eriksen</i>	
Min familie og Arkivet	65
<i>Av: Mariell Iren Robstad</i>	
Fest for vital 25 åring	75
<i>Av Morten Aslaksen</i>	
Vennesla Historielag årsberetning	81

Forord

25 år er gått siden Vennesla Historielag ble stiftet. Kulturuka dette året ble travel og meget vellykket sett fra vår side.

Byggeaktiviteten i bygda er stor. Folk flytter til sentrumsleiligheter. Nye forretninger blir etablert. Sentrumsvegen har vært stengt i perioder, da nytt parkeringshus skal bygges. Gågata er endelig ferdig. På Smååsane endres hele landskapet. Ny barnehage og nye boliger kommer og veiene skal få blomsternavn. Vi setter oss ned noen minutter med skriftet vi holder i hånda og tenker på hva Historielaget bidro med i året 2008.

På vårens sommerdager hadde Skolemuseet besøk av bygdas 1.klassinger. Bygdemuseet hadde åpent på høsten, med tema: "Fra ull til klær". Der fikk vi besøk av bygdas 3.klassinger og en klasse fra Vennesla Videregående Skole. Billedutstillingen "Vennesla før og nå", som ble vist i Kulturuka, ble omtalt i Fædrelandsvennen og vi ble bedt om å la utstillingen stå en uke ekstra. Det satte vi stor pris på. I sommer feiret vi Olsok i Bommen på tradisjonelt vis. 100 personer fikk nyte sommeren i skygge med bede og kaffe. Naturlosturene gikk til Kringsjå og Hægeland Bygdemølle. 14 dager etter stiftelsesdagen hadde vi jubileumsfest for 90 personer på "Staua" med "pønta bede og blaudkage".

Museet på Graslia vokser sakte, men vi har stor tro på at vi fremdeles kan få inn gjenstander som speiler det 20. århundre. Kanskje sitter folk på ting som i første omgang ikke synes å ha noen verdi, men som forteller historien i bygda vår. Vi har tro på det vi driver med, og vi sier som det ble sagt ved 10-års jubileet: Historielaget har markert seg som en kulturinstitusjon i bygda. Årsskriftet ligger klart også i år, takket være Andreas Hansen. En stor takk til ham og bidragsyterne.

Vennesla, november 2008

Signe Rysstad

Vennesla Historielag

1983 – 2008

Jubileumsberetning

I inneværende år runder historielaget de første 25 år. Det kan derfor være av interesse å foreta et tilbakeblikk for å se nærmere på virksomheten i laget. I 1993 da laget markerte sitt 10 års jubileum ble det publisert en kortfattet beretning. For å få kontinuitet i lagets arbeid helt fra oppstarten er deler av denne tatt med også ved denne anledning. Beretningen skal publiseres i lagets årsskrift i jubileumsåret. Det har derfor vært nødvendig å begrense omfanget. Styret håper likevel at beretningen vil gi et brukbart bilde av lagets virksomhet gjennom 25 år.

Det begynte i «Staua»

I 1978 ble Vennesla Eldresenter, eller «Staua» som folk flest kaller institusjonen, etablert i en av Hunsfos Fabrikkers tidligere arbeiderboliger i Graslia. Bygningen ble pusset opp og senere utvidet med betydelig dugnadsinnsats både av personalet og brukerne. Åse Voreland ble ansatt som den første bestyrer. «Staua» ble ganske snart et fast tilholdssted for den eldre garde i bygda. Her ble det solgt kaffe, vafler og annen mat, men det sosiale samværet var likevel det vesentligste. Sammen med kaffen gikk praten. Det var naturligvis mest om sine egne opplevelser gjennom et langt liv samtalen dreide seg om. Det de fortalte var i høyeste grad deler av bygdas lokale historie, mente Åse Voreland. Hun syntes det var meningsløst at all denne kunnskapen gikk tapt. Den burde på en eller annen måte taes vare på før den ble borte. Det endte med at hun tok kontakt med daværende formann i kulturstyret, Øystein Rostad Woxeng og bibliotekar Torvald Hellum. Med Åse Voreland som pådriver ble det innkalt til en samling av lokalhistorisk interesserte venndøler i Eldresenteret den 9. mars i 1983. Det er ført protokoll fra denne samlingen. Dermed kan man følge lagets historie helt fra den spede begynnelse og frem til i dag. Protokollen forteller at følgende var tilstede:

Olai Eikeland, Ingvar Larsen, Karl Olsen, Olav Skisland, fru I. Salvesen, Åsta Ellingsen, Øystein Rostad Woxeng, Karine Ellingsen, Torvald Hellum, Åse Voreland, Linda Øvland, Tordis Bergsnov og Sveinung Svendsen. Dessuten møtte formannen i Agder Historielag, Sverre Ordahl. Til sammen 14 personer.



Tordis Gundersen og Harry Arntzen ønsker velkommen til bygdekvalden på museums-vollen i 1990. I en årrekke stilte Harry opp som konferansier, musiker og sanger på vol-len og i lagsmøter. Tordis var med i den første bygdekvalden og har siden vært en trofast deltaker i de fleste av historielagets arrangementer.

Formannen i Agder Historielag, Sverre Ordahl, orienterte om det lokalhisto-riske arbeidet i Agder og om dokumentsamlingene som fantes i Statsarkivet i Agder. Etter orienteringen gikk forsamlingen over til å drøfte eventuelle prak-tiske tiltak som måtte iverksettes for å kunne starte opp et historielag i Vennesla. Det var en beskjeden, men entusiastisk forsamling som besluttet at det skulle sammenkalles til et større møte den 9. juni samme år.

Det må være riktig her å berømme formannen i kulturstyret, Øystein Rostad Woxeng og bibliotekar Torvald Hellum for arbeidet som ble nedlagt umiddel-bart etter samlingen i Eldresenteret. Blant annet sørget de for at det ble sendt ut et rundskriv den 19. mai. Her fremgikk det at man aktet å danne et historielag i bygda. Rundskrivet ble sendt til alle kommunale instanser, bedrifter, lag og for-eninger, og i tillegg ble det også sendt til en rekke enkeltpersoner i bygda som man trodde var spesielt interessert. Samtlige ble invitert til et forberedende møte som skulle holdes i Vennesla bibliotek den 9. juni. Initiativtakerne fikk god drahjelp fra dagspressen. Det forestående arrangementet fikk en fyldig for-håndsomtale både i Dagbladet Sørlandet, Fædrelandsvennen og Venneslaposten.

Interimstyret

Møtet ble holdt som bestemt. Det var satt opp en sakliste i 5 punkter, hvorav punkt 3, valg av et interimstyre, var det viktigste. Enkel bevertning står det nederst på arket. Det er derfor grunn til å tro at det var flere hender i virksomhet for å få til et vellykket arrangement.

Etter noen innledende runder gikk forsamlingen til valg. Følgende ble enstemmig valgt:

Egil Lie, Arnfinn Sagedal, Torvald Hellum, Olai Eikeland, Åse Voreland, Aage Wennesland, Olav Skisland og Arne Krogstad.

Interimstyret skulle legge grunnlaget for å stifte et historielag i bygda. Dermed var et stort og viktig skritt tatt. Begivenheten gikk ikke upåaktet hen. Samtlige aviser hadde i etterkant fyldige omtaler av møtet. Venneslaposten kom med følgende bombastiske oppslag:

«Vennesla får sitt Historielag. Det kan man slå fast etter orienteringsmøtet i Biblioteket torsdag i forrige uke».

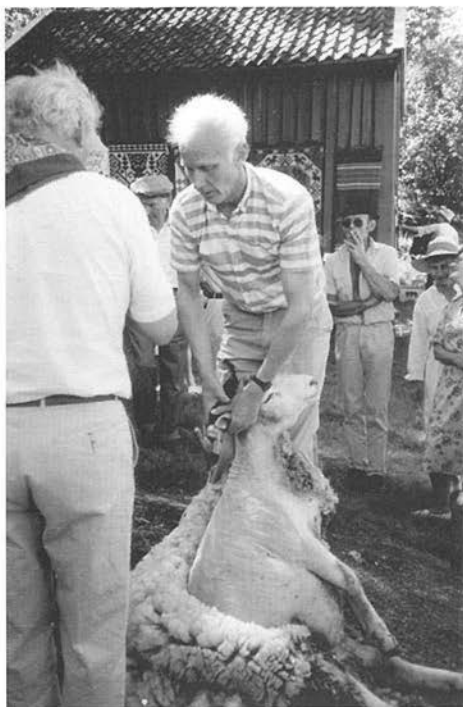
Etter møtet i biblioteket ble interimstyret konstituert i Eldresenteret den 7. september 1983. De viktigste vervene ble lagt på følgende medlemmer:

Egil Lie formann

Arnfinn Sagedal nestformann.

Torvald Hellum ble valgt som sekretær og midlertidig kasserer.

Det ble en hektisk tid. Vedtekter skulle utarbeides og kontingenten måtte fastsettes. Men naturlig nok, det var stiftelsesmøtet og det som skulle foregå der som sto i sentrum for arbeidet i denne tiden. Stiftelsesmøtet ble berammet til den 13. oktober 1983.



1988 var «kvinneåret» i historielaget. Gjennomgangstemaet var «fra ull til klær». Gregar Eikeland sørget for råstoffet. Saueklippingen på «vollen» var ganske enestående. Det har neppe skjedd tidligere.



Strømpestopping er nærmest en glemt kunst. Her blir den demonstrert av Tordis Gundersen og Åshilde Holtet på musemsvollen i 1988.

Et historielag i bygda! Ja, det var noe helt nytt! Venndølene måtte vekkes opp slik at de kunne mønstre mannssterke på denne dagen. Med god økonomisk støtte fra Agderbanken og Vennesla Sparebank ble det trykt opp en enkel folder. Den ble distribuert til samtlige husstander i nedre Vennesla. Folderen var på 12 sider. På forsiden fremgikk det hvor og når stiftelsesmøtet skulle holdes. På side 2 blir motivet for å starte et historielag utdypet. Dette ble fulgt opp av 4 mindre lokalhistoriske artikler. Bidragsyterne var: Olai Eikeland, Torvald Hellum, Olav Skisland og Arnfinn Sagedal.

Den store dagen

Torsdag den 13. oktober 1983 klokken 18.30 hadde vel 40 interesserte funnet veien til Vennesla Bibliotek. Egil Lie ønsket velkommen og Arne Krogstad ble valgt til møteleder. Forslag til vedtekter var første sak på dagsorden. Vedtektene omfattet i alt 7 paragrafer. I denne forbindelse er det § 1, 2 og 3 som er mest interessante. De lyder som følger:

- § 1 Vennesla Historielag har sitt virkeområde i Vennesla Sogn.
Medlemskapet er åpent for alle.



Spinnerokken var sentral i temakvelden på museumsvollen i 1988. Her er den riktig nok uvirksom. Damen i forgrunnen er ukjent.

§ 2 Lagets formål er:

- å arbeide for at alt av historisk interesse innen lagets virkeområde blir tatt vare på og vernet om.
- å vekke, øke og spre interesse og kunnskap om sognets historie.

§ 3 For å nå formålet skal laget:

- organisere og lede lokallhistorisk virksomhet: møter, kurser, ekskursjoner, registreringer, innsamlinger av muntlig tradisjon, stedsnavn og annet av historisk interesse.
- arbeide for at det blir gitt ut bygdebok og også andre skrifter om sognets historie.
- arbeide for vern av fortidsminner og kulturminner av alle slag.
- Samarbeid med andre historielag, med Agder Historielag og Landslaget for Lokallhistorie.

Både paragrafen om lagets geografiske virkeområde og formålsparagrafen ble stående uendret. I de øvrige ble det foretatt mindre justeringer. Blant annet ble det besluttet at formannen skulle velges av årsmøtet og at styremedlemmene skulle ha personlige vararepresentanter. Etter at vedtektene ble godkjent gikk forsamlingen til valg. Hele interimstyret ble gjenvalgt. Det kom derfor til å se slik ut:

Egil Lie formann, Arnfinn Sagedal, Torvald Hellum, Olai Eikeland, Åse Voreland, Aage Wennesland, Olav Skisland og Arne Krogstad. Det ble videre vedtatt at styret skulle suppleres med ytterligere et medlem for å unngå problemer ved stemmelikhet. Som det 9. medlem ble Tordis Drivenes valgt.

Videre ble det besluttet at styremedlemmene skulle ha personlige vararepresentanter og følgende ble valgt: Carl Fredrik Thorsaker, Thoralf Askedal, Edith Jeppestøl og Arnfinn Sørensen.

Som valgkomité ble følgende valgt: Reidun Nygård, Tore Robstad og Arne Hansen.

Klara Enes og Finn Honnemyr ble lagets revisorer.

Med dette var Vennesla Historielaget stiftet. Møtet fortsatte med et kulturhistorisk innslag. Førstekonservator ved Norsk Folkemuseum Carsten Hobstock var invitert og han holdt et glimrende foredrag om gamle jernverk i Norge. Han kom også inn på jernverket på Vigeland som ble forsøkt igangsatt i 1792. Møtet ble avsluttet med kaffe og wienerbrød. Engasjementet var stort, heter det i en samtidig kommentar. Folk ville ikke bryte opp, men ble stående og snakke sammen lenge etter at møtet var slutt.



Heieslott og høyberging var tema på vollen i 1992. Åse Voreland i full sving med å bygge opp stakken. Oddvar Robstad er delvis skjult bak staken. I bakgrunnen Gunhild Sveine som «rakstekjerring». For anledningen i tidsriktig påkledning.



Kjentmannsturene ble svært populære. Det ble til tider folllksom i heia. Her fra en tur til Skudebergåsen i mai 1991.

«Fra hånden til munnen», litt om økonomien i den første tiden

Å drive historielaget uten likvide midler var en umulig oppgave. Derfor sto økonomien øverst på sakslisten i det første ordinære styremøte. Etter at styret hadde konstituert seg ved å velge Arnfinn Sagedal som nestleder, Torvald Hellum som sekretær og Arne Krogstad som kasserer (Egil Lie var valgt som formann av stiftelsesmøtet) gikk man over til å diskutere lagets økonomi. Kassereren la frem en improvisert regnskapsoversikt. Laget hadde hatt en inntekt på kr. 5 680,00. Den største posten på inntektsiden var et tilskudd fra kulturstyret på kr. 4500,00, resten var inntekter fra annonsene i folderen, og noen få kroner fra bevertningen i stiftelsesmøtet. I tillegg var det kommet inn noen kroner i kontingent. Samlet var utgiftene på kr. 5 629,20. Det ga et overskudd på kr. 50,80. Laget hadde imidlertid en udekket regning på kr. 136,00. Det vil si at laget hadde et underskudd på kr. 85,20. Som et strakstiltak ble det gjennom Venneslaposten satt i gang en kronerulling. Totalt ble det samlet inn kr. 600,00 på denne måten. Det bidro til at situasjonen var midlertidig under



Den yngre garde var selvsagt med, og matpausen var en viktig del av turen.

kontroll, men lagets inntekter kunne ikke baseres på så løse kvister. Det var medlemskontingenten som skulle være ryggraden i lagets økonomi. Umiddelbart etter stiftelsen hadde det tegnet seg 47 medlemmer. Det var neppe tilstrekkelig for å få en tilfredsstillende økonomisk situasjon. Medlemstallet måtte derfor økes betraktelig. For å få dette til, påla styret seg selv å drive medlemsverving. Om det var dette som var utslagsgivende, eller det var lagets popularitet som økte er usikkert, men frem til det første ordinære årsmøtet var medlemstallet økt til 122. Regnskapet for samme periode viste et overskudd på kr. 12 295,00. Laget var kommet over den første økonomiske kneiken.

Virksomheten i den første tiden

For å stimulere interessen var det nødvendig å gjøre historielaget synlig i bygdebildet. Dette kunne gjøres ved å legge opp til aktiviteter som ville appellere til venndølene. Å arrangere kjentmannsturer i bygda var et slikt tiltak og det ble satt i gang ganske tidlig. Allerede før laget ble formelt stiftet ble det arrangert en tur til gravfeltene på Meåsen i Kvarsteinskogen. I følge protokollen var 12 – 13 deltakere med på denne aller første turen. En god begynnelse,



Førjulsfesten i adventstiden ble etter hvert en tradisjon og var svært populær. Her er historielagets medlemmer samlet til fest, denne gangen på Vigeland Hovedgaard.

men det ble stadig flere som ville gjøre seg kjent i bygda. I den første tiden ble det arrangert to turer i sommerhalvåret, ofte med 50 – 60 deltakere. I tillegg var det nødvendig å sammenkalle til lagsmøter for å vekke den lokalhistoriske interessen. Opp gjennom årene har det vært mange svært vellykkede arrangementer og flere dyktige kåsører har gjestet laget i den forbindelsen.

Det første årsmøtet

Det første ordinære årsmøtet ble holdt den 12. februar 1985. Beretningen som ble lagt frem omfattet en periode på omtrent 1,5 år. Den forteller om stor aktivitet. Det var blant annet avviklet 10 større arrangementer enten i egen regi eller i samarbeid med sognemnda og biblioteket. Uten å gå i detaljer må det likevel nevnes at man i denne perioden hadde besøk av to prominente foredragsholdere. Stein Tveite med tema: «De sosiale problemer i Vennesla fra år 1800 til 1940» og Bjørg Åse Sørensen med tema: «Arbeiderbevegelsen og Industribygda». Fremmøtet var bra med henholdsvis 70 og 50 deltakere.

Bygdekvalden på museumsvollen må også nevnes i denne forbindelsen. Det var noe helt nytt, og det må kunne sies at det ble en suksess. I etterkant fikk arrangementet bred omtale i Venneslaposten med et helsides oppslag. Her



Hagefest i bomfutens eplehage ble arrangert i noen år. De som har benket seg med vafler og kaffe er fra venste Rigmor Johansen, Signe Drivenes, Åse Østerhus og Gudrun Granly.

fremgår blant annet følgende:

«En større suksess enn vi hadde lov til å håpe på. Godværet holdt seg hele kvelden. Folk strømmet til og salget av vafler og kaffe gikk som bare det, og skaffet oss de små inntektene vi trengte for å ro det hele i land. Vi tar sjansen og lover allerede nå at vi skal gjenta dette senere en gang».

Bygdekvalden ble et årvisst innslag og Historielaget hadde på kort tid markert seg som en kulturinstitusjon i bygda..

Årsskriftene og andre utgivelser

Utgivelsen av lagets årsskrift har vært en målsetting i lagets virksomhet. Det første skriftet ble gitt ut i desember 1984. Siden kom de ut hver høst, med unntak av ett år. Det er selvsagt umulig å omtale hvert enkelt skrift, men noen få fortjener en nærmere omtale.

Dette å gi ut et årsskrift allerede i 1984 fortøner seg i ettertid som en bragd. Laget hadde da vært i arbeid i underkant av et år. Omfanget var riktig nok beskjedent, 28 sider, men forsiden var prydet med et firefargers bilde av sagene og mølla under Vigelandsfossen. Det må også nevnes at annonseinntek-

Bestselger i Vennesla: «He tåge pebe»



— Boka har solgt fantastisk bra, sier Gudrun Grundekjøn hos Vennesla Bokhandel.

«He tåge pebe» er bestselger i Vennesla. Vennesla Bokhandel har aldri opplevd maken til salg av en bok.

I Kristiansand er boka utsolgt hos bokhandlerne.

— Fantastisk, sier Egil Lie om salget.

Det er Vennesla Bokhandel som naturligvis kan vise til det største salget av boka. De har solgt 600 eksemplarer.

Lille julaften hadde de bare fire eksemplarer igjen. Ellers er alt revet bort.

Bestselger

— Vi kan ikke vise til bøker som har solgt like godt som denne. Det er jo bare helt fantastisk. Hos oss er den bestselgeren, sier Gudrun Grundekjøn.

Dermed er Vennesla Historielag

virkelig med og kjemper om leserne, sammen med blant annet Cosby og Gunval Opstad. Men forelopig leder Historielaget klart i Vennesla.

Men også i Kristiansand har salget gått svært bra. Hos en av bokhandlerne ble over 50 eksemplarer revet bort i løpet av en dag.

Det er mange som denne julen får nettopp «He tåge pebe» i julegave. Mange har sendt boka til utflyttede venner, slekt og venner.

Flere bøker

— Vi sendte ut 800 i begynnelsen, men vi måtte trykke opp flere. Så totalt har vi vel sendt ut rundt 1 500 bøker. 300 av disse skal selges ved Setesdalsbanen til sommeren.

Det kan bli aktuelt å trykke opp 500 eksemplarer til. Dermed er vi oppe i 2 000 bøker. Og det er vi svært fornøyd med.

Økonomisk går det jo også ganske bra nå som salget er så godt, sier Egil Lie som takker alle historieinteresserte som har kjøpt boka.

eiga

tene bidro til å dekke omkostningene ved trykkingen. Opplaget var på 1000 eksemplarer, og er fremdeles tilgjengelig i lagets depot.

Olai Eikeland, Arnfinn Sagedal og Olav Skisland bidro med det skriftlige materialet. Artikkelen til Olav Skisland bør her få en nærmere omtale. Den førte frem til at laget fikk sin egen logo. Artikkelen omtaler en gammel trekanne fra 1886 som finnes i bygdemuseets samlinger. I bunnen av kannen var det risset inn et bumerke som Skisland trodde kunne brukes som grunnlag for å utforme en logo for laget.

Styret syntes forslaget var interessant og besluttet å gi malermester Thoralf Bjørnstad i oppdrag å utforme det endelige forslag til logo. Med noen små nødvendige justeringer ble det tatt i bruk som lagets logo. Kannen er fremdeles å se i samlingene på bygdemuseet.

Samferdselsskriftet

Samferdselsskriftet «He tåge pebe?» fortjener også en omtale. Det ble gitt ut i september 1986. Boka var på 98 sider og omfattet fire artikler knyttet til vei, båttrafikken på elva, jernbanen og den gryende biltrafikken. Boka ble en salgsuksess. Førsteopplaget var på 800 eksemplarer, men det måtte ganske snart



I 1995 ble olsok feiret i Bommen for første gang. Jon Lilletun kåserer for en tallrik og lydhør forsamling.

trykkes opp flere. Det totale opplaget kom til slutt opp i 1500 eksemplarer. Før jul i 1986 var det den mest solgte boka i Vennesla, fortalte bokhandler Gudrun Grundetjern til Venneslaposten. Salget ga naturligvis kjærkomne inntekter til laget.

Kvinneskrift

Årsskriftet «Jentan heran» som ble gitt ut i 1988 fortjener en nærmere omtale. Boka er på 128 sider og er rikt illustrert. Samtlige artikler er skrevet av kvinner, og har som overordnet mål å beskrive kvinner i arbeid, fritid og organisasjonsliv, og var på dette tidspunkt ganske enestående i landssammenheng. Sylvi Egelandssaa var redaktør for skriftet og hun la ned et omfattende arbeid for å få prosjektet i havn. 1988 har vært kvinneåret i historielaget, skriver sekretæren i sin årsberetning. Både bygdekvalden på museumsvollen og den tradisjonelle førjulsfesten var preget av temaet. Årsskriftet er fremdeles i salg.

Grunnskolens 250 års jubileum i 1989

Spørsmålet om en markering av jubileet ble satt på dagsorden høsten 1988. Det ble ganske snart bestemt at årsskriftet i 1999 skulle vies skolejubileumet. Historielaget tok kontakt med skolekontoret. Det resulterte i at historielaget



Feiringen ble avsluttet ved at «olavslågen» ble tent på «Piren».

sløyfet årsskriftet og i stedet gikk sammen med skoleetaten for å gi ut et felles skrift. Det førte til at det ble opprettet felles redaksjonskomitee. Komiteen ble konstituert med Arne Krogstad fra skoleetaten og Sylvi Egelandssaa fra historielaget som sentrale medlemmer. Senere ble komiteen utvidet med representanter fra Øvrebø og Hægeland. Etter hvert ble det klart at jubileet også skulle markeres med et større arrangement i Venneslahallen, og historielaget ble medansvarlig både i opplegget og avviklingen. Jubileumsfesten ble holdt som bestemt i Venneslahallen, og 250 deltakere var møtt frem for å være med på å feire jubileet. Festskriftet var akkurat ferdig og ble fremlagt for salg under festen. Det er fremdeles mulig å anskaffe seg boka ved å henvende seg til styret.

Felles årsskrift for Øvrebø og Vennesla Historielag

I 1995 skulle frigjøringen av Norge i 1945 markeres i offentlig regi. Vennesla Kommune innkalte lag og foreninger til et samarbeid. Historielaget var til stede ved lederen Olaf Ingebretsen. Det ble fra historielagets side sagt at laget aktet å gi ut et temahefte i forbindelse med jubileet. Det ville i så fall bli vårt bidrag i markeringen. Det ble videre antydnet at Vennesla Historielag ønsket et samarbeid med Øvrebø Historielag og Hægeland Sogelag for å få til et felles årsskrift.



Spelet om Hans Nielsen Hauges liv og virke var avgjort et høydepunkt i Bommens nyere historie, Mer enn 400 tilskuere var møtt frem for å overvære forestillingen.

Kort tid etter ble det innkalt til et felles møte for å etablere et samarbeid. Hægeland Sogelag ønsket imidlertid å gi ut sitt eget skrift i forbindelse med jubileet og trakk seg derfor som samarbeidspartner. Historielagene i Øvrebø og Vennesla ble enige om å fortsette arbeidet. Det resulterte i at det ble gitt ut et skrift på 140 sider med stoff hentet fra begge bygdelagene.

Vennesla Historielag hadde som et overordnet mål å fortsette samarbeidet for om mulig å etablere et andelslag med en felles redaksjonskomité og administrasjon. Forutsetningen var at det lokalhistoriske stoff skulle hentes fra de tre bygdelagene. Overskuddet fra det foreliggende årsskrift og fremtidige utgivelser skulle gå inn som driftskapital i andelslaget. På sikt kunne dette gi inntekter, slik at man kunne sette igang andre og større prosjekter. Det lyktes ikke å komme frem til en felles plattform for samarbeidet.

Dialektspalta i årsskriftene

Dialekten vår ble en gjenganger i de første styremøtene. I første omgang var det meningen å samle inn ord og uttrykk fortrinnsvis med lydbåndopptak med eldre venndøler. Det viste seg å være vanskelig å etablere en prosjektgruppe og arbeidet stoppet opp.



Sigbjørn Ravnåsen i Hans Nielsen Hauges skikkelse.

I 1992 startet brødrene Olav og Trygve Jortveit opp dialektspalta «He dykken kjykken heime `os dykken» i lagets årsskrifter. Olav Jortveit har systematisk tatt for seg ord og uttrykk i vennesladiakten og gitt hvert enkelt ord en grundig definisjon. Trygve Jortveit har bidratt med en rekke småartikler knyttet opp til ordlista. Arbeidet pågikk frem til 2006 med årlige bidrag. Nå er ordlista komplett og den strekker seg gjennom hele alfabetet fra a til å. Etter at arbeidet var sluttført ble saken behandlet i styret. Olav Jortveit ba om fullmakt til å bruke det publiserte materialet i en ordbok han ønsket å gi ut i egen regi. Anmodningen ble bifalt av styret som benyttet anledningen til å takke Olav Jortveit for innsatsen.

Kulturvern og bevaring

Vigeland Hovedgaard

Vern av kulturminner og gamle bevaringsverdige bygninger hører til historielagets primær oppgaver. Derfor var det naturlig at Vigeland Hovedgård ganske tidlig ble satt på sakslisten i styremøtene. I desember 1983 var gården til behandling for første gang. Saken ble en gjenganger. Bygningen var fredet av

Riksantikvaren, men uten nødvendig vedlikehold ville den forfalle. Det kunne på sikt resultere i at forfallet ble så omfattende at bygningen ikke lot seg rehabilitere, men måtte rives. Historielaget henvendte seg til flere andre parter som kunne medvirke til at det ble utformet en plan for rehabilitering. Denne aktiviteten førte til at det i 1986 ble nedsatt en arbeidsgruppe. Den fikk i oppdrag blant annet å se nærmere på en mulig rehabilitering. I tillegg skulle den legge frem en bruksplan for gården. Historielaget var representert ved Carl Fredrik Thorsaker og Arne Krogstad. Planen som ble fremlagt hadde en kostnadsramme som satte en midlertidig stopper for det videre arbeide.

Engasjementet førte imidlertid til at «Stiftelsen Vigeland Hovedgaard» ble opprettet. Høsten 1989 ble stiftelsen konstituert med Arne Krogstad som leder. Han hadde dette vervet i en årrekke og la ned et betydelig arbeid både under restaureringsperioden og under driften i den første tiden.

Etter en tid ble det i tillegg opprettet en venneforening. Den hadde blant annet som mål å få lagt en del kulturarrangementer og andre aktiviteter til gården. Kort og godt, å arbeide for at gården skulle bli et samlingssted for en del av det kulturelle liv i bygda. Dessuten skulle aktivitetene bidra til en del inntekter, midler som kunne anvendes til drift, vedlikehold og utvikling av stedet. Venneforeningen besto av noen entusiastiske ildsjeler. Dette fungerte bra i noen år, men når ildsjelene brenner ut blir aktiviteten borte. Trolig gikk det slik også her. I september 2006 ble Stiftelsen Vigeland Hovedgaard behandlet i historielagets styre. Lagets representant, Sverre Lie, redegjorde fra siste styremøtet i stiftelsen. Etter en del debatt ble det vedtatt å tilskrive styret i stiftelsen med forslag om å innkalle aktuelle kommunale instanser, næringsliv, representanter for lag og foreninger til et fellesmøte. Trolig kunne et slikt møte legges opp som en idédugnad. Hovedmålet med dette var å få mer liv og aktivitet lagt til gården. Om dette fører til noe større aktivitet gjenstår å se.

Bommen elvemuseum

I 1985 ble eiendommen Bommen lagt ut for salg. Saken ble umiddelbart tatt opp til behandling i historielagets styre. Etter noen runder i styret ble det vedtatt å gjøre en henvendelse til Vennesla Kommune. I et brev datert 25. mai 1985 listet laget opp en rekke punkter for en mulig bruksplan for eiendommen. Brevet ble avsluttet med en anmodning til kommunen om å gå til innkjøp av Bommen. Det utløste en til dels heftig debatt både i kommunestyret og ute i bygda. Det endte likevel med at kommunen sikret seg huset.

Umiddelbart etter kjøpet ble det foretatt en gjennomgang av bygningen. Den hadde stått ubebodd en tid, og var preget av forfall. I første omgang var det om å gjøre å sikre bygningen mot ytterligere forfall, men etter hvert ble det

satt i gang et restaureringsarbeid. Det tok uforholdsmessig lang tid, men den 22. august 1992 var det klart for å åpne huset for publikum. I den forbindelse ble det bygd opp en utstilling med tema: «Fløting, fiske, industri og kraftutbygging». I følge gjesteboken hadde utstillingen i overkant av 1000 besøkende. Siden er huset flittig brukt til utstillinger og andre arrangementer. Det vil imidlertid være umulig å nevne hvert enkelt arrangement, men et par bør likevel taes med her. I forbindelse med kulturuka i 1993 ble det bygd opp en temautstilling «Jakt, fiske og friluftsliv». Prosjektet var et samarbeid mellom Vennesla Jeger og Sportsfiskerforening, museumspedagog Odd Arild Nordli og Historielaget. I den korte tiden utstillingen varte, ble den besøkt av 600 personer.

«Bomfuten»

Trygve Jortveit, som gjennom flere år var en fast bidragsyter til historielagets årsskrift, hadde gjennom lengre tid arbeidet med et skuespill med tilknytning til Bommen. I 1994 forelå manuskriptet til «Bomfuten» et skuespill i tre akter. Dette kunne ikke fremføres uten medvirkning fra scenevante personer. Teatergruppa i Vennesla Frilyste Ungdomslag ble kontaktet, og det ble ganske snart etablert et nært samarbeid mellom forfatteren og Mary Mjåland og Helga Drivenes. Samarbeidet endte opp med at skuespillet ble satt opp i Samfunnshuset ved innledningen av kulturuka i 1995. Skuespillet ble fremført over to dager, fredag den 13. og mandag den 16. oktober. Det ble en suksess! Samfunnshuset var fylt til siste plass begge kveldene. Før forestillingen på fredag kveld var det en omvisning i Bommen. Uten tvil – det har neppe vært samlet så mye folk i det gamle huset noen gang.

Olsokfeiring i Bommen

I 1994 ble Olsok for første gang markert i Bommen. Det ble etterhvert en tradisjon. Mange dyktige kåsører har bidratt til at arrangementene alltid har vært vellykkede. Likevel går olsokfeiringen i 2005 inn som et høydepunkt. Historielaget hadde besøk av ei teatergruppe fra Sauherad i Telemark. Med Sigbjørn Ravnåsen i spissen fremførte de spelet om Hans Nielsen Hauges liv og virke. Mer enn 400 tilskuere var møtt frem for å overvære forestillingen. Opplevelsen var samtaleemne i bygda i dagevis etterpå.

At museet har åpent hver søndag i sommerhalvåret er svært populært. Det er blitt et samlingssted for venndølene og for noen er det blitt et mål for søndagens spasertur.

Skolemuseet

Da Vennesla nye skole ble tatt i bruk, ble den gamle skolebygningen stående tom. I noen år tjente den som lagerplass. Det er mye lokalhistorie knyttet til bygningen. Den var i sin tid bygd som barnehjem og skole. Det var her kom-

munestyret holdt sine møter helt til det nye herredshuset i Graslia ble bygd. Det første folkebibliotek i Vennesla hadde også sin plass her. Ved krigsutbruddet i 1940 ble skolen annektert av okkupasjonsmakten. Siden ble den brukt som lasarett, men alt dette talte ikke for bevaring. Bygningen måtte benyttes til noe dersom den skulle vernes. De som talte varmt for bevaring mente at skolen lå gunstig til i forhold til bygdemuseet. Den kunne derfor være et viktig supplement til museet, som hadde akutt behov for egnede utstillingslokaler. Dessuten kunne det bygges opp et eget skolemuseum i bygningen, som kunne anvendes i undervisningen. Men på tross av at det var mange gode grunner for bevaring, var bygningens skjebne høyst usikker. Slik lå saken an våren 1989. Det var ikke fattet noe formelt vedtak verken i den ene eller annen retning.

Av og til er det nødvendig å ta noen grep for at sakene skal komme på gli og da helst i riktig retning. Slik var det også i denne saken. Bygningen måtte taes i bruk for å hindre at den ble revet. Sommeren 1989 ble det resolutt gjennomført en «husokkupasjon». Etter initiativ fra daværende museumspedagog Thorstein Schrøder og ordfører Tore Robstad, ble det sammenkalt til dugnad. På en fin sommerkveld ble en del skolemateriell flyttet fra bygdemuseet og ned i det gamle skolehuset. Dette ble ikke like godt mottatt i alle kretser, spesielt blant de som mente bygningen måtte rives. Trolig fikk enkelte sentrale personer i flytteprosessen en del «pepper» etter aksjonen, men huset ble stående og det er det neppe noen som beklager i dag. Under markeringen av grunnskolens 250 års jubileum i 1989, ble huset åpnet som skolemuseum av skolestyrets formann Steinar Gauslaa. I dag er skolehuset i regelmessig bruk i undervisningsøyemed.

Kulturminner i elva

At synketømmeret i Venneslafjorden representerer store verdier et det neppe noen tvil om. Det var det flere enn venndølene som var klar over. Høsten og vinteren 1991/92 begynte arbeidet med å heve synketømmeret. Agnar Pettersen fra Sandefjord var engasjert i arbeidet. Han hadde fullmakt til vederlagsfritt å hente opp ubegrensete mengder synketømmer. Trelasten solgte han til Norsk Wallbordfabrikk med stor fortjeneste, fortalte han til Vennesla Tidende. Det som var i ferd med å skje ble oppdaget ved et tilfeldig besøk på opplagsplassen. Det resulterte i en artikkel i lokalavisen der det ble gjort oppmerksomt på at kulturhistorien vår var i ferd med å males opp til spon. Artikkelen ble gjenstand for oppmerksomhet langt ut over bygdas grenser. Det var ikke bare tømmer som kom fra skogene i Vennesla, men last som var hogd langs hele vassdraget. Noe av tømmeret var veldig gammelt og skrev seg kanskje så langt tilbake i tid som da fløtingen begynte i Otra. Venneslafjorden var derfor et ene-

stående arkiv som kunne bidra med opplysninger på flere felt. For å gjøre en lang historie kort – oppstyret førte til at avtalen med Pettersen ble reforhandlet. Utkastet til den nye avtalen forutsatte at noe av fortjenesten måtte tilbakeføres til Vennesla Kommune. Dermed var ikke Pettersen interessert, og han avviklet sin virksomhet. Men det var andre som sto klar til å overta. I månedskiftet mars/april 2000 skulle saken behandles i Bygg- og miljøutvalget. Nå skulle det blant annet tas stilling til om breibommen skulle heves og sendes til oppmåling. Opplysninger om dette ble kjent for historielaget dagen før møtet skulle holdes. Det måtte handles raskt, og historielaget måtte gå til drastiske skritt for å hindre at det ble fattet forhastede vedtak i Bygg- og miljøutvalget. Telefonisk ble rette vedkommende underrettet om at historielaget ville vurdere å gå videre med saken, i henhold til «Lov om kulturminner», dersom det ble gjort vedtak om heving. Det førte til at saken ble tatt av sakskartet. Umiddelbart etter sendte historielaget et lengre brev til Vennesla Kommune med en grundig redegjørelse for historielagets syn. Brevet endte opp med et forslag til vedtak for Bygg og miljøutvalget. Det lyder som følger:

1. I den nåværende økonomiske situasjon har kommunen ikke muligheter til å ivareta det historiske materiale som eventuelt blir funnet ved opptak av tømmeret. Søknaden må derfor avslås nå.
2. Aministrasjonen bes ta kontakt med Vennesla Historielag med sikte på å utarbeide kvalitetssikringsprosedyre hvis formål må være å sikre at saker som kan berøre kulturminner blir behandlet i henhold til lokalhistoriske ønsker og lov om kulturminner.

Nå var det den første og eneste gangen at historielaget har gått til slike drastiske skritt, derfor ble det i noen dager en del mediastyr med oppmøte både av avisene og kringkastingen. Det førte imidlertid til at saken ble stilt i bero frem til at Vennesla Kommune kunne kvalitetssikre synketømmeret som er av kulturhistorisk verdi.

En tid etter ble det opprettet en ressursgruppe bestående av representanter fra Vennesla Historielag, Nedre Otra Grunneierlag, Anker dykkersenter og Vennesla Kommune. Historielaget var representert ved Trygve Jortveit og Olaf Ingebretsen. Da saken ble behandlet i Bygg og miljøutvalget ble det vedtatt at utvalget skulle representeres med ett medlem. Dessuten ble det bestemt at Vennesla Jeger og Sportsfiskerforening skulle være representert. Det ble holdt ett møte i ressursgruppa, siden har det vært ganske stille.

Bygdehistorisk utvalg

Fra tid til annen er spørsmålet om å videreføre arbeidet med bygdebøkene i de 3 bygdelagene tatt opp i de respektive historielagene. Høsten 1995 ble det sammenkalt til et møte i Øvrebø. Målet var å aktivisere alle gode krefter for å få tatt opp arbeidet igjen. Alle de tre historielagene var representert. Det førte ikke til noe resultat, og etter kort tid ble arbeidet lagt bort.

Våren 2002 ble arbeidet tatt opp igjen. De tre respektive historielagene oppnevnte to representanter fra hvert lag. Sammen skulle disse danne et Lokalhistorisk Fellesråd. Da rådet etablerte seg ble man enige om å konsultere en faghistoriker som skulle bistå rådet i den innledende fasen. Arbeidet ble avsluttet ved at Fellesrådet sendte Vennesla Kommune et brev som konkluderte blant annet med følgende:

«Fellesrådet ber Vennesla Kommune oppnevne et Bygdehistorisk utvalg på 5 – 7 medlemmer bestående av historieinteresserte personer og med sekretariat fra administrasjonen i Vennesla Kommune. Utvalget bør komme med en anbefaling til Kommunestyret som tar stilling til den videre fremdrift. Anbefalingen bør være ferdig innen 1. april 2003.»

Saken ble behandlet i kommunestyret den 12.12.02. Her ble det vedtatt å etterkomme Fellesrådets ønske. Kommunestyret forutsatte at historielagene i de tre bygdelagene oppnevnte personene som skulle tiltre utvalget.

Dette ble etterkommet, og kort tid etter innkalte daværende kultursjef Mette Hagen til konstituerende møte. Utvalget ble konstituert med Nils Otto Hægeland Øvrebø Historielag som leder og Olaf Ingebretsen Vennesla Historielag som nestleder. De øvrige medlemmer var: Grete Bjønnum Øvrebø Historielag, Oddvar Sørli og Halvor Gudbrands fra Hægeland Sogelag og Anne Kjersti Berntsen fra Vennesla Historielag

Faghistoriker Leonard Jansen som hadde bistått det Lokalhistoriske Fellesråd ble også ved denne anledningen konsultert. Han mente at det var skrevet ganske mye bygdehistorie i de tre bygdelagene før de ble slått sammen i 1963. Dersom det skulle skrives noe ut over dette måtte det bli en bygdebok (kultursoge) som så bygda under ett. Den burde kunne deles i to bind. Første bind kunne ta for seg tidsrommet fra de eldste tider og frem til 1800-tallet. Andre bind fra 1800 tallet og frem til vår egen tid. Det måtte engasjeres en faghistoriker til arbeidet og det ville strekke seg over en treårsperiode. Prosjektet ville bli kostnadskrevende. Det ville dreie seg om penger – ganske mye penger. Sammen med innsamling og redigering av billedmaterialet, trykking m.m. kom man fram til en sluttsum på kr. 2 000 000. I den foreliggende økonomiske

situasjonen i kommunen var prosjektet dødfødt. Utvalget måtte forsøke å få inn en del midler fra andre sponsorer dersom man skulle gjøre seg noe håp om at prosjektet skulle kunne gjennomføres. Man måtte rett og slett ut på «bygda» for å finne mulige bidragsytere. Rådet fikk utarbeidet en «lekker» folder som ble sendt til mulige sponsorer sammen med et kostnadsoverslag og andre detaljer i prosjektet. Deretter ble leder og nestleder bemyndiget til å oppsøke mulige bidragsytere.

Til å begynne med gikk det over all forventning. Sparebanken Pluss ga tilsagn om kr. 500 000, Agder Energi var villig til å bidra med kr. 300 000 og Hunsfos Fabrikker ville gi gratis papir til trykkingen. Etter dette var det slutt. Samtlige av de øvrige bedriftene i Vennesla ble forespurt, men med negativt resultat. Slik sto saken da den ble formidlet videre til Vennesla Kommune gjennom kultursjef Aslak Wegge. Det gikk som man fryktet – bokprosjektet ble nedprioritert da saken ble behandlet i kommunestyret. Dersom det skulle videreføres måtte de resterende midler skaffes til veie på andre måter.

I april 2005 inviterte Øvrebø Historielag til et fellesmøte med Vennesla Historielag og Hægeland Sogelag. Hensikten med møtet var et forsøk på å komme videre med finansieringen. Men slik bokprosjektet var blitt mottatt av bedriftene i Vennesla, ville en ny runde være umulig. Da saken ble styrebehandlet i Vennesla Historielag ble prosjektet lagt på is inn til videre.

Fremstøtet for å grunnlegge et industrimuseum i Vennesla

Den 26. mars 2004 var kultursjef Aslak Wegge invitert til styremøte i historielaget. Blant flere saker som han kom inn på, ble spørsmålet om et industrimuseum brakt på bane. Han var innforstått med at det var viktig for industrikommunen Vennesla å ta vare på det som forfedrene hadde bygd opp. Prosjektet var så omfattende at flere aktører måtte involveres, ikke minst måtte bedriftene i bygda være med. Det er imidlertid vanskelig å møte forståelse for en slik tanke i bedriftene. Som regel blir det økonomiske aspektet brakt på bane når det dreier seg om vern og bevaring av gamle bygninger eller industrihistoriske minnesmerker. Industrien i bygda er i rask endring og faren er stor for at industrihistoriske minnesmerker kan bli borte. Derfor ble det vedtatt i samme styremøte å tilskrive ordføreren for å be om at kommunen tar initiativ til et møte med bedriftslederne for å kartlegge og bevare industrihistoriske bygninger.

Det ble videre sendt et brev til Hunsfos Fabrikker angående samme sak den 15. desember 2004. I svarbrevet fra Hunsfos Fabrikker fremgikk det at bedrif-

ten var positiv til tanken, men de ville komme tilbake til saken etter sommeren.

Hensikten med dette var i første omgang å få satt ned en arbeidsgruppe som skulle utrede saken. Det har ikke ført til noe engasjement fra noen av partene.

Huset i Graslia

I 2006 ble spørsmålet om å bygge opp et museum med dokumentasjon fra 1900-tallet tatt opp i historielagets styre. Dersom det noen gang skulle være mulig å samle inn husgeråd og gjenstander fra dette århundre måtte arbeidet begynne straks. Problemet var å finne egnede lokaler for oppbevaring og en eventuell utstilling. Almedals hus som ligger sentralt til i Graslia var et mulig sted både for oppbevaring og for utstillinger. Huset var i sin tid innkjøpt av Vennesla Kommune. Det hadde vært brukt til forskjellige aktiviteter, men nå var dette i ferd med å endre seg. Virksomheten som hadde holdt til her var lagt til andre lokaliteter. Høsten 2006 sendte historielaget en søknad om å få leie huset, helst over en treårsperiode og med mulighet til å forlenge leien. Det gikk ikke. Kommunen ville ikke inn i en langsiktig leieavtale, men historielaget fikk tilbud om en avtale som gikk over et år. Selv om leieavtalen ikke ble som forventet, gikk styret trøstig igang med sitt prosjekt. Gjennom Vennesla Tidende oppfordret lagets daværende leder, Jørdis Hodnemyr, venndølene til enten å gi eller deponere gjenstander som var interessante i museumsprosjektet. Folk fulgte oppfordringen, og etter hvert er samlingen blitt ganske omfattende. Plassen er imidlertid for liten til at gjenstandene kommer til sin rett. Derfor må målsettingen på sikt være å finne egnede lokaler slik at man kan dokumentere liv og levesett gjennom det forrige århundre. Huset har i perioder vært åpent for omvisninger på onsdager.

Åpent bygdemuseum

Gjennom alle år har historielaget vært engasjert i et eller annet arrangement i Kulturuka. Som regel i egen regi, enten ved utstillinger av forskjellige slag, eller et møteopplegg med foredrag med lokalhistoriske emner. Under Kulturuka 2003 mobiliserte styret et nødvendig antall medlemmer for å kunne holde bygdemuseet åpent. Det ble lagt opp til et gjennomgangstema «Fra ull til klær». De fremmøtte fikk demonstrert prosesser ulla måtte gjennom før det fremsto som ferdig garn. Aktiviteten er kvinnedominert og hører hjemme i en annen tid. Det er idag få som behersker kunstene med rokken og kardene, men heldigvis er det fremdeles kvinner blant historielagets medlemmer som behersker håndverket. På sikt må kanskje historielaget få noen til å lære seg kunstene

dersom håndverket skal kunne demonstreres i fremtiden, Enn så lenge har Tordis Gundersen og Massi Fossheim trofast stilt opp år etter år. I de to siste årene har Emma Neset overtatt etter Massi Fossheim. De fortjener alle en stor takk for sin innsats. Det var mange som fant veien til bygdemuseet under Kulturuka, og noen var der for første gang. Spesielt hyggelig var det at så mange unge mennesker møtte frem. Det vellykkede arrangementet førte til at dette ble gjentatt året etter med samme gode resultat.

«Den kulturelle skolesekken»

Høsten 2004 ble prosjektet «Den kulturelle skolesekken» lansert. Det var et nasjonalt tiltak og Staten bidro med en del midler for å finansiere prosjektet. Prosjektet skulle gjennomføres i et samarbeid mellom Vest Agder Fylkeskommune og Vennesla Kommune. Målet er at bygdas 3. klassinger skal besøke bygdemuseet der de får prøve seg med kardene og rokken. På våren skal alle 1. klassingene en tur innom skolemuseet der de blir fortalt hvordan skolen var i gamle dager. I tillegg skal de ha en time på museumsvollen med sang og gamle leker. I januar 2005 ble historielaget forespurt av kulturkontoret om de fortsatt kunne påta seg oppgaven. For å illustrere omfanget kan det nevnes at i løpet av 5 dager i mai 2008 var 160 barn innom skolemuseet. På tross av at dette krevde innsats av ganske mange personer så laget seg villige til å fortsette. De som har stilt seg til disposisjon fortjener en stor takk for sin innsats. Trolig har de med sitt engasjement plantet et lite frø hos den oppvoksende slekt, og at det er fremtidens lokalhistorikere som har vært innom skolemuseet?

Sluttord

For å skrive beretningen har det vært nødvendig å gå gjennom lagets protokoller. Det har vært en spennende og interessant reise. Samarbeid og dugnadsånd er to begreper som går igjen. Historielaget har helt fra starten vært åpen for samarbeid både med offentlige og private aktører, og har medvirket ved flere store arrangementer. Protokollene forteller også mye om vellykkede lagskvelder, arrangementer i Bommen og på museumsvollen. Det har bare vært mulig ved medlemmenes helhjertede dugnadsinnsats. Det lar seg ikke gjøre å telle timene som den enkelte har lagt ned i frivillig arbeid, men de fortjener alle en stor takk for innsatsen i årene som er gått.

Like viktig er det at laget er blitt godt mottatt i bygda. Folk har møtt tallrikt opp og på den måten bidratt til at arrangementene har vært vellykkede. Det er derfor riktig å slå fast at laget har etablert seg som en kulturinstitusjon i bygda.

Vennesla i november 2008
for styret
Olaf Ingebretsen

Ledere i Vennesla Historielag 1983 - 2008

Egil Lie	1983 – 1987
Olaf Ingebretsen	1987 – 2001
Jørdis Hodnemyr	2001 – 2008
Signe Rysstad	2008 –



Schindler

Vikeland Kristelige Mannskor 1930 – 1991

Av Morten Aslaksen



Morten Aslaksen er for tiden sekretær i styret i Vennesla Historielag. Han er spesielt interessert i post-historien i Vennesla kommune, men alt av lokalhistorie er spennende, sier han.

Morten er utdannet journalist, og har vært ivrig amatørfotograf siden han hadde foto som valgfag i 8.klasse. Det er lenge siden han praktiserte som journalist i Dagbladet Sørlandet, men av og til dukker det opp noen artikler og bilder rundt om i diverse blad og aviser. Nå er det altså Vikeland Kr. Mannskor han har skrevet litt om her i årsskriftet.

Ellers er han nok mest kjent fra sin tid som klokker / menighetssekretær i Vennesla menighet. En stilling han hadde i over 15 år.

I over 60 år var Vikeland Kristelige Mannskor en institusjon i Vennesla. Staute menn sang folkeviser og vekkelsessanger rundt om i kirke og bedehus. De sang med innlevelse og med en sterk trang til å vise andre mennesker at et liv i tjeneste for Jesus Kristus, verdens Frelser, er et godt liv å leve.

Det hele startet i 1930.

I 1920-årene opplevde Vennesla flere vekkelser. Særlig ble det mange unge menn som ble vekket som kristne etter at Abraham Thompson og Carsten Line talte på møter her vinteren 1930. Tanken om å stifte et mannskor var da naturlig, siden disse nyomvendte menn gjerne ville være med "å prise sin Frelser".

Men, et kor må ha en dirigent. Hans S. Stiansen fikk dermed oppdraget med å spørre lærer Bjarne Sødal om han kunne tenke seg å påta seg ledelsen for dette mannskoret, som man tenkte å starte. Sødal sa ja, og man bekjentgjorde at det 14.april skulle være en samling der man "skulle prøve stemmer".

20 menn møtte, og de ble fordelt på 4 stemmer: 6 stk. 1.tenor, 4 stk. 2.tenor, 6 stk. 1.bass og 4 stk. 2.bass. Altså hadde koret ambisjoner om å synge firstemt, som et ordentlig mannskor jo skal.



Vikeland Mannskor ved 15 årsjubileet i 1945.

1.rekke f.v.: Thoralf Fredriksen, Jens Strømme, Thoralf Andersen, Edvin Lunden, Anders Lundevoid, Bjarne Sødal (dirigent), Hans S. Stiansen, Arnold Beurling, Dagfinn Røllend, William Holberg og Jens Klepp.

2.rekke f.v.: Gustav Arstad, John Svendsen, Magnar Lunde, Johan Sagen, Sven Moseid, Ingvald Johansen, Ingeman Andersen, Martin Harket, Gunnar Grundetjern, Leif Jortveit og Arne Heisel.

3.rekke f.v.: Andreas Engedal, Werner Wennerberg, Thorleif Prestø, Per Andersen, Kjell Harket, Olaf Harket, Erling Nordal og Sigurd Slettene.

4.rekke f.v.: Georg Fjermedal, Baard Joreid, Odd Wennerberg, Johnny Andersen, Nils Lindekleiv og Arthur Syvertsen.

Bakerst: Ludvig Andersen, Gustav Liebermann, Kristian Hodnemyr og Bjarne Svendsen.

Allerede samme kveld ble koret konstituert, og det første styret ble valgt: formann: Hans S.Stiansen, nestformann: Karl Renstrøm, sekretær: John Syvertsen, kasserer: Torleif Prestø og styremedlem: Ingvald Johansen.

Koret tok navnet Vikeland Kristelige Mannskor, og det ble vedtatt statutter.

Første paragraf lød slik: **§1: Korets formål er ved avsyngelse av salmer og sanger å fremme Guds ære, og virke til Guds barns oppbyggelse, samt å fremme sant broderskap innbyrdes.**

Koret henvendte seg til styret på Vikeland bedehus, og fikk lov til å benytte seg av bedehuset til sine ukentlige øvelser. Dette ble "basen" for koret i alle år. Bare under krigen måtte de samles i private hjem siden bedehuset ble beslåglagt av tyskerne.

Vikeland Kristelige Mannskor var aldri tilsluttet noen menighet eller organisasjon. Medlemmene kom fra forskjellige miljøer i bygda, men de hadde det til felles at de var menn, som hadde tatt imot Jesus som sin Frelser.

Korets medlemstall steg raskt, og det ble fort et godt åndelig og sosialt fellesskap. I følge statuttene skulle alle øvelser begynne og avsluttes med andaktsstund. Dette ble stort sett praktisert i alle år i mannskoret.

Vikeland Kristelige Mannskor sang mye i hjembygda, men de sang også mye utenfor Vennesla. Ja, allerede første gang koret sang offentlig var de utenfor bygdas grenser. Lørdag 6. september 1930 sang koret i Ålefjær Bedehus. Tilbakemeldingene var gode, men koret selv var ikke helt fornøyd, skal vi tro referatet fra turen: "Sangen var nok kraftig, men samklangen kunne nok vært bedre". Det første året sang koret 14 ganger offentlig.

De første årene hadde koret flere turer ut av bygda. Flest ganger var det nabokommunene som fikk besøk av de sangglade menn, men både Valle i Setesdal, Vegårshei og Lista ble besøkt. På den førstnevnte turen til Valle i 1936 fortelles det om at noen sang så de skrålte på turen oppover dalen. Det gikk ut over stemmene, så fremføringen på kveldens møte bar preg av dette. Medlemmene sov på halmmadrasser på gulvet i Herredshuset, og de sov nok ikke godt, for allerede kl. 3 om natta stod de fleste opp og gikk ned til elva og vasket seg og badet. Det sies at mange hadde vanskeligheter med å holde seg våkne under gudstjenesten i Valle kirke den søndagen. Det fortelles også om en annen gang koret kjørte de mange milene til Valle. Møtelederen lot koret kun synge 1 sang! En lang tur for å synge en sang.

På mange av turene var det kretssekretær i Agder Indremisjon Finn Emanuel Olsen som var reiseleder. Han talte og koret sang. Olsen ble satt stor pris på av korets medlemmer.

I 1933 ble Vikeland Kristelige Mannskor for første gang fotografert. En stor begivenhet!

Dirigent Bjarne Sødal

Lærer Bjarne Sødal var korets første dirigent. Han ledet koret med fast hånd fram til sommeren 1937 da han, selv etter medlemmenes mange henstillinger om å fortsette, sluttet. Han hadde ledet koret siden starten, så det



Bjarne Sødal var dirigent for Vikeland Kristelige Mannskor fra 1930 – 1946.



Vikeland Kristelige Mannskor fulgte moten og skaffet seg sangerluer. Her fotografert i 1949.

1.rekke f.v.: Dagfinn Rølland, Johann Sagen, Birger Strømme, Arthur Syvertsen (dirigent), Georg Grundetjern, Arnold Beurling, Sigurd Slettene, Toralf Fredriksen og Knut Lindekleiv.

2.rekke f.v.: Reidar Aas, Werner Wennerberg, Karl Hodnemyr, Gunnar Grundetjern, Karl Homme, Olav Harket, Toralf Andersen og Torleif Prestø.

3.rekke f.v.: Ludvig Andersen, Odd Wennerberg, Georg Fjermedal, Erling Nordal, Martin Harket, Harald Aas og Jens Strømme.

4.rekke f.v.: Ingemann Andersen, Arne Heisel, Erling Rølland, Oskar Johansen, Johnny Andersen, Kjell Harket, Jens Klepp og Reidar Harket.

ble et stort tap. Imidlertid var et av korets medlemmer, Arne Johansen, villig til å overta ledelsen inntil videre.

Han dirigerte koret til januar 1939, da han pga. andre gjøremål ikke kunne fortsette. Koret henvendte seg igjen til lærer Sødal, som tok på seg oppgaven nok en gang. Også under krigens første år måtte lærer Sødal forlate dirigentrollen da han ble syk, men da overtok Arne Heisel, korets gamle bass, koret i disse periodene.

Under krigen fortsatte koret både med øvelser og med offentlige fremføringer, selv om Vikeland bedehus ble overtatt av nazistene. Ja, statistikken viser faktisk at koret disse årene var ute og sang mer enn gjennomsnittet i hele korets 61-årige liv! Private hjem ble benyttet til øvelser. Dette gikk greit, og koret hadde "rike arbeidsår", selv med vanskelighetene krigen skapte, og at det ble møteforbud pga. difteriepideemi.

Bare for å vise hvor aktive Vikeland Kristelige Mannskor var i sine 15 første år kan vi fortelle at de sang på offentlige møter hele 286 ganger, herav 66 ganger utenfor kommunens grenser.

Formennene i den samme perioden var: Hans S. Stiansen, Einar Andersen, Olaf Aas, Oskar Johansen, Toralf Fredriksen og Ingemann Andersen.

Tre av korets medlemmer ble tatt av tyskerne og sent til Tyskland under krigen. Det var Georg Grundetjern, Nicolai Stiansen og Trygve Høland. Da de kom hjem igjen etter krigens slutt, var det stor glede og varm velkomst på Vikeland stasjon. Mannskoret sang, og Hornmusikken spilte.

17.mai 1945 var det stor folkefest på Linvollen ved Vennesla kirke. Vikeland Kristelige Mannskor deltok der med sang. Det gjorde også et kor bestående av russiske krigsfanger, som var i Vennesla. For mange av tilhørerne var dette en gripende opplevelse.

I 1946 flyttet Bjarne Sødal til Kristiansand og sluttet dermed som dirigent for koret. I korets protokoller omtales dette som et "sorgens kapittel". Hans innsats i de første årene til koret kunne ikke prises høyt nok. Han fant fram til sanger, han fikk dem mangfoldiggjort på ark, og han arrangerte og øvet dem inn, slik at mannskorets fire stemmer låt rent og pent.

I 1948 gikk koret til anskaffelse av sangerluer, noe som de fleste kor "måtte ha" på den tiden. Men, det ble bestemt at luene kun skulle benyttes utendørs.

Medlemstallet var over 50

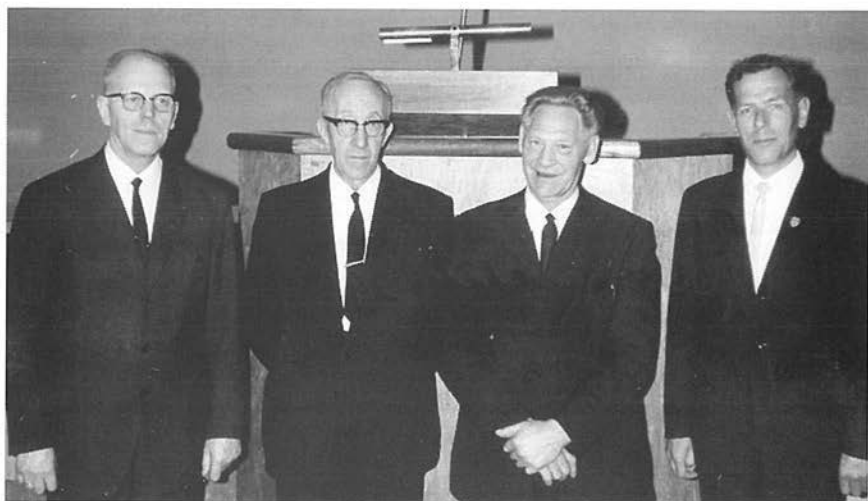
Medlemstallet i koret nådde toppen i 1950-årene. Da var det registrert ca. 50 medlemmer, men så gikk det nedover.

Til 30 års jubileet i 1960 stod det en artikkel i riksavisen Vårt Land om koret. Der forteller formannen, Johnny Andersen, at det var registret ca. 50 medlemmer, men at 35-40 møtte på øvelsene. Det stod også "at det ikke er noe i veien med aldersfordelingen kan en forstå, når korets yngste medlem, Øystein, er 15 år, mens den eldste, æresmedlem Hans Severin Stiansen, nok har passert de 70".

Medlemstallet har holdt seg et sted mellom 20 og 30 etter det.

Om lag 180 menn har vært innom koret i kortere eller lengre tid. Mest det siste, for mange har vært veldig trofaste. I 60 årsberetningen nevnes det at 3 menn hadde vært medlemmer i 55 år! De tre var Jens Strømme, Johnny Andersen og Kristian Hodnemyr, og disse ble utnevnt til æresmedlemmer. Flere har vært med i både 30 og 40 år! 65 menn har vært medlemmer av koret i mer enn 10 år.

Utover i 1960-årene ble det sjeldnere at koret hadde overnattingsturer. Dette berodde vel kanskje på at transportmulighetene var bedre, og en dagstur til for



Her er dirigentene Bjarne Sødal, Arthur Syvertsen, Arne Heisel og Kjell Harket fotografert under 40 årsjubileet i 1970.

eksempel Kvinesdal ikke var noe problem lengre. Men, i 1970 hadde koret en uforglemmelig tur til Skien. Nærmere bestemt til Gjerpen menighet, og til forhenværende prost i Vennesla, Halvor Norgaard. Han tok imot koret på prestegården, og koret sang både i bedehuset på lørdagskvelden og i kirken på søndags formiddag. Det snakkes ennå om hvor fint det var når koret sang "Den forlorne sønn" på høymessen.

Koret hadde flere lange turneer. Bl.a. til Lillehammer, Østfold og til og med utenlands; til Danmark. Det ble også turer til Stavanger, Kvinesdal, Rjukan og mange andre steder.

Dirigentene viktige brikker

Etter at Bjarne Sødal flyttet, overtok igjen Arne Heisel som dirigent. Men koret strevde videre med å få dirigenter.

Arthur Syvertsen hadde dirigentansvaret i to perioder. Han var bestemt, men ble godt likt av kormedlemmene. Han var også et følelsesmenneske og det hendte tårene rant mens han dirigerte, hvis sangen og møtet var spesielt godt.

Organist Jørg Johnsen var dirigent i perioden 1953-55, Kjell Harket fra 1957-70. Vanskeligst var det i en periode i 1972 da koret måtte innstille virksomheten pga. dirigentmangel og for få medlemmer. Høsten 1973 overtok

Øyvind Mjåland og koret var på nytt i full vigør. I hvertfall i 4 år da Mjåland måtte si fra seg oppgaven pga. for stort arbeidspress. Stemningen i koret var da pessimistisk, men Olav Bjorå fra Birkeland overtok og holdt det gående i 8 år. Til hver øvelse kjørte han over heia fra Birkeland og til Vikeland bedehus. Dessverre måtte han si fra seg oppgaven etter noen år pga. sykdom, men Øyvind Mjåland var da villig til å overta koret igjen. En oppgave han hadde helt til korets oppløsning i 1991.

I en bisetning må vi få med at Vikeland Kristelige Mannskor også har utgitt en egen kassett. Ingen bestselger kanskje, men mange venndøler har den vel ennå i ei hylle eller en skuff.

Listen over alle formennene i korets styre er for lang til å ramse opp, men vi kan jo fortelle at Johnny Andersen var formann både til 30, 40 og 50 års jubileene, men han hadde lengre opphold innimellom. Den siste formannen var Egil Loland.



Vikeland Kristelige Mannskor under en øvelse på Vikeland bedehus en gang på 60-tallet.

1.rekke f.v.: Rolf Grundetjern, Arne Vigsnes, Alf Hodnemyr og Anders Lundevold.

2.rekke. f.v.: Egil Grundetjern, Arne Bredesen, Tore Ludvig Andersen, Arild Gunnufsen, Jens Strømme, Georg Fjermedal, Olaf Bakken (foran), Kristian Hodnemyr, Torleif Rosseland.

Bakerst: Kjell Harket, Ludvig Andersen, Odd Wennerberg, Endre Vigsnes, Egil Loland, Torbjørn Olsen, Martin Harket, Sverre Aas, Harald Aas, Erling Bakken og Johnny Andersen.

Mannskorsang ikke lenger moderne

Mannskorsang ble mer og mer umoderne på slutten av 1900-tallet, og unge, kristne menn i Vennesla var ikke så interessert i å bruke av sin tid til å synge gamle sanger de nesten ikke forsto betydningen av. Bl.a. var ikke "Fiskersangen", som ble korets "kjenningmelodi", en sang ungdommen trykket til sitt bryst. Vikeland Kristelige Mannskor fikk større og større vanskeligheter med å verve nye medlemmer.

Øyvind Mjåland fortalte at han var hos musikkhandler Øhrn i Kristiansand for å få tak i mannskorner. Der hadde de ei kasse med gamle noter som var priset til under ei krone stykket! Det sier vel noe om hvor gamle de var. Nye noter for mannskor var vanskelig å få tak i.

Oppløst på en verdig måte.

Gjennomsnittsalderen var høy på de få medlemmene som var igjen ved 60 års jubileet i 1990, og med flere mislykkede forsøk på å verve nye medlemmer, så ble det ikke mulig og fortsette. Etter 61 års virke i Herrens tjeneste, i 1991,



Under høytidsgudstjenesten. 1. juledag 1991 var Vikeland Kristelige Mannskors siste offentlige opptreden.

1.rekke f.v.: Leif Gotten, Gunnar Nordal, Magne Gustav Klepp, Arild Gunnufsen, Rolf Grundetjern og Kristian Hodnemyr.

2.rekke f.v.: Jens Strømme, Torstein Holberg, Thor Grødal, Kjell Harket, Johnny Andersen, Knut Lindekleiv og Harald Aas.

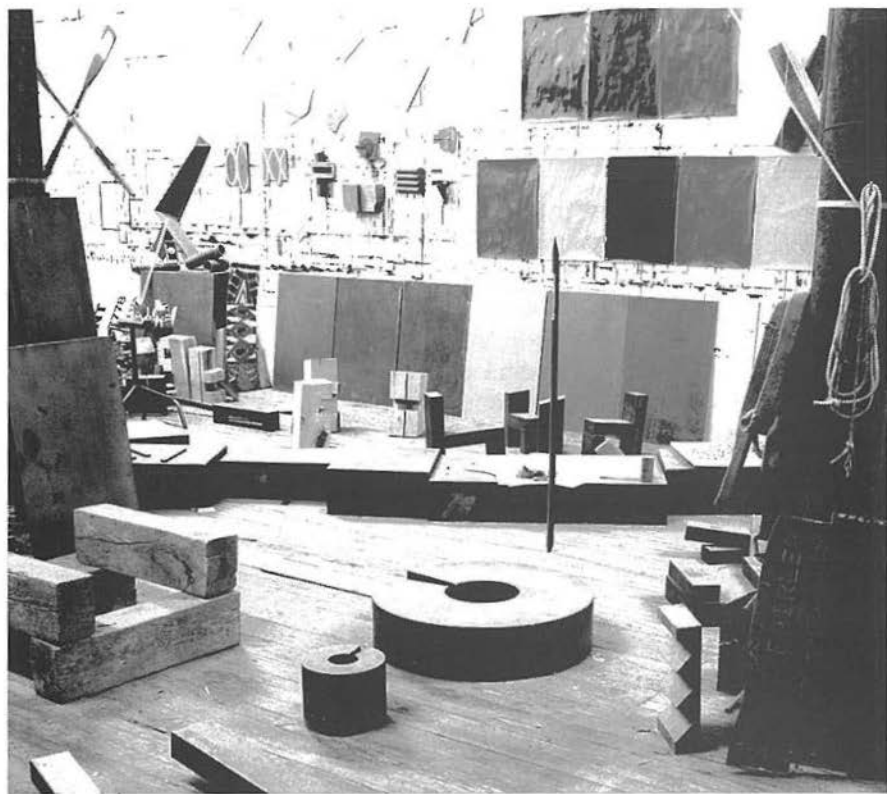
3.rekke f.v.: Kristian Heimdal, Torleif Rosseland, Reidar Fardal, Baard Joreid, Egil Loland og Arne Buseth.

Helt til høyre dirigent Øyvind Mjåland.

måtte koret oppløses. På årsmøtet 23.september ble det vedtatt at koret skulle oppløses "på en verdig måte". Deres siste offentlige opptreden var under høytidsgudstjenesten i Vennesla kirke 1.juledag 1991. Den helt siste sangen de sang var "Tenk når engang" og Johnny Andersen var solist med sin fyldige og gode 1.bass-stemme. En høytidsstund, og en sorgens dag, for oss som var så heldige å få være til stede!

Vi husker Vikeland Kristelige Mannskor som en gjeng med eldre herrer, som sang sanger som for lengst hadde gått ut på dato. I hvert fall når det gjaldt musikkstil. Budskapet, derimot, var hele tiden klart og sterkt, og like aktuelt. Koret stod fast på det statuttene i §1 sa: "å synge til Guds ære og virke til Guds barns oppbyggelse". Og, noe jeg er helt sikker på; de hadde et sterkt og godt åndelig og sosialt fellesskap seg imellom, alle de menn som var med i Vikeland Kristelige Mannskor.





SKAPER VERDIER

Verdiskaping måles ikke bare i kroner og øre. Derfor gir Sparebanken Pluss hvert år store summer til kultur og idrett på Sørlandet.

Med kontorer der folk bor og kort vei til alle beslutninger er vi en aktiv og langsiktig medspiller til vekst og utvikling i by og bygd.

 **BANK[®]**
BANKEN FOR SØRLANDET

For 50 år siden

Hunsfos Fabrikker 1958

Generelt

1958 ble et nytt rekord-år for Hunsfos. Produksjonen av papir økte med 750 tonn i forhold til året før. Samlet produserte de 6 papirmaskinene 42.600 t. Man klarte å holde alle maskiner i full drift gjennom hele året.

Ved inngangen til 1958 ga direktør Borgen uttrykk for at utsiktene for året ikke var særlig lyse. Og vanskelighetene i form av sterkere konkurranse og større krav fra kjøperne uteble ikke. Man fikk et ganske kraftig prisfall og omsetningen sank med over 6 %, til 57,8 Mkr, en nedgang på 4 Mkr i forhold til året før. Overskuddet ble 1,6 Mkr.

Direktør Gunnar Borgen uttaler at, alle forhold tatt i betraktning, er resultatet tilfredsstillende.

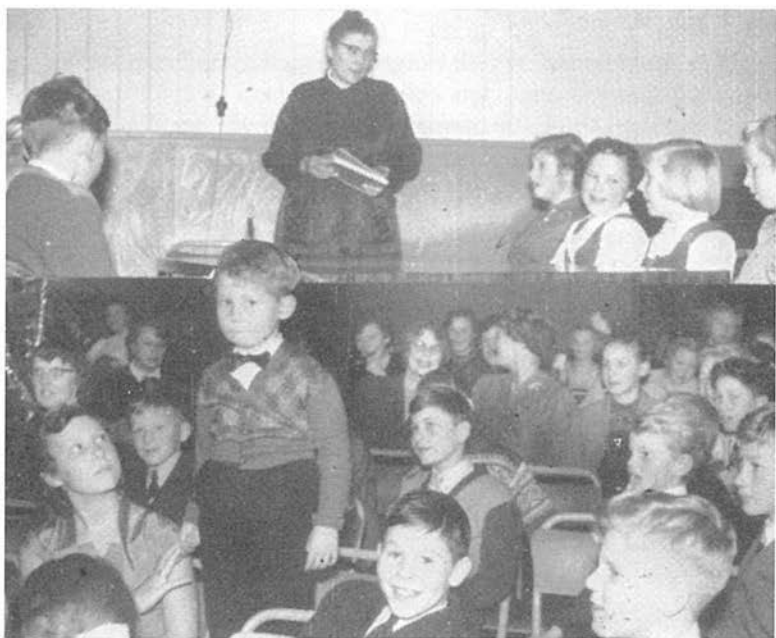
Årets julefester gled pent inn i rekken av tidligere suksesser. Hele tre fester måtte avvikles for at alle som ønsket det skulle få delta. Bløtkaker og brus ble fortært i store mengder, enkelte klarte 11 bløtkakestykker og 10 brus. Og etterpå var det stor trengsel i kjelleren, da "alle skulle, fordi de andre skulle, selv om de egentlig ikke skulle" som Meyer Knudsen bemerket. Ole Grundetjern ledet det hele sammen med sine rutinerte hjelpere og Meyer Knudsen akkompagnerte på piano.



Adm. direktør Gunnar Borgen



Den store trengselen i kjelleren da alle "skulle" etter å ha drukket brus



Karen Pålsson leder gjettekonkurransen og en gutt svarer på spørsmålene



Snap-shot fra det veldekte bord

Medaljedryss

54 Hunsfos-medarbeidere fikk Norges Vels medalje ved en tilstelning i Klubben i Kristiansand den 1. februar. Med dette har i alt 256 Hunsfos-ansatte fått denne medaljen. Over 100 personer var til stede ved den flotte middagen og det sosiale samvær etterpå. De hedrede og deres pårørende ga uttrykk for at



Medaljørene samlet under festen i Klubben i Kristiansand

”det var et helt igjennom koselig og gildt samvær”. Vi har navnene på medaljørene, men dessverre ikke deres plassering i bildet.

For 37 år: Papirarbeider Ole Granly

For 35 år: Omruller Otto Fredriksen, smører Alf Berntsen, papirarbeider Andreas G. Honnemyr, cellulosearbeider Olav G. Honnemyr, renseriarbeider Gustav G. Honnemyr og salsformann Tønnes Brufjell

For 34 år: Transp.arb. Gustav W. Andersen, renseriarb. Hans Greipsland, limkoker Otto Bakken Jørgensen, maskinfører Gunvald O.Lian, reparatør Albert Lie, cellulosearb. Olav G. Lundevold, reparatør Helmer Nordal, cellulosearb. Omar Nordal, cellulosearb. Magnus Omdal, cellulosekoker Ola M. Omdal, cellulosearb. Ingulf Renhardtsen, renseriarb. Olav Å. Lindekleiv, papirarb. Tom Endresen og maskinfører Gustav Kile.

For 33 år: Smører Trygve Larsen, limkoker Martinus Robstad, sveiser Waldemar Sagen, ruller Karl Zakariassen, papirarbeiderske Karen Pålsson, tomtearbeider Knut G. Aas, mekaniker Arthur Svendsen, reparatør Arthur G. Bakken, pakker Karl Lundevold og skiftformann Øivind Lian.

For 32 år: Kalanderfører Håkon Greipsland, kalanderfører Sigurd H. Honnemyr, papirarb. Sverre Nysten, smører Olav Homme, papirarb. Tobias Omdal og transportarb. Einar Halland.

For 31 år: Sjåfør Gustav Homme, maskinfører Tom Thomassen, maskinfører Anders Lundvold, maskinfører Nils Lundevold, snekker Hans Berntsen, snekker Hjalmar Svendsen og avd.sjef Trygve Tønnesen

For 30 år: Pakker Jens Klepp, renseriarb. David Tharaldsen, skiftelektriker Karl Adolf Johansen, cellulosearb. Thorbjørn Olsen, slileriarbeider Salve S, Jortveit, snekker Anders S. Bakken, portvakt Ole Grundetjern, kasserer Andreas Meyer Knudsen, sliperiarb. Oskar Jakobsen og omruller Ommund Jakobsen

Om Hunsfos har norgesrekord når det gjelder arbeidere og funksjonærer som er hedret med Norges Vel's medalje vet vi ikke, men vi tror ikke det er svært mange bedrifter som kan konkurrere med Hunsfos på det området.



Ole Granly hadde lengst tjenestetid av medaljørene.



Tre blad Honnemyr som alle begynte i 1922. Fra v. Andreas, f. 1894, Gustav, f. 1892 og Olav, f. 1891.



Det hører vel til sjeldenhetene at far og sønn får Norges Vel's medalje samtidig. Her sees formannen i verkstedet Arthur Svendsen (50) og pensjonist Hjalmar Svendsen (75) på hver sin side av direktør G. Borgen



*Direktør Knobel deko-
rerer Karen Pålsson,
den eneste kvinne blant
jubilantene.*

På medaljefesten fremførte driftsingeniør Reidar Helland en selvskreven prolog som han kalte: *Kvinnens pris*.

Når man er moden for å få medalje
For alt som livet gir - og ikke gir -
I traust og uavbrutt batalje
For å lage tre og tømmer til papir-
Så husker man med ett, at kjære vene-
Alt dette har jeg ikke gjort alene.

For det var en som trofast smørte nisten
Og lappet buksen til han far.
Som bysset småen, og som lekte sisten
Med Per og Jens og hadde kaffen klar
Og gjorde tusen ting – så lett å glemme,
Som likevel var grunnlaget i hjemmet.

Å ja, såmen – det står bestandig kvinner
bak mannens dåd, hvor hen han så seg snur.
Fra Moder Eva – hun med eplekinner –
Til selveste madame de Pompadur.
Bestendig finnes de blant våre bragder,
de inspirerer, både fjern og nær.
Og medgi det: De stauteste i Agder,
De har vi nå i kveld iblant oss her.

På livsseilassen, der er kvinnen losen,
Hun styrer trygt om det er grått og kaldt.
Først tar hun hjertet, så lønningsposen –
Og dermed går kommandoen og alt.
Det svake kjønn! Javel, men tusen mil
satt hun til rors i ekteskapets båt.
Og når det ikke nyttet med et smil,
Da prøvde hun det gamle knepet: gråt.
Ja venner – det er pussig – er det ikke?
Vi registrerer som et typisk tegn:
Et lite tåredrypp i kvinneblikket
Har mer effekt enn et – medaljeregner.

Hunsfos feirer triumfer på ski

Tok både 3- og 5-mannspokalen i bedriftsmesterskapet. Gerhard Lunde vold klart best individuelt.



Fra v. Elias Omdal, Gerhard Lunde vold, han har vunnet rubb og rake i vinter, og Arnold Beurling

Hunsfos tok i bruk Telex-skriver, eller fjernskriver som det kalles, tidlig i 1958. Fjernskriveren betjenes daglig av Ingeborg Haraldstad som har fått opplæring i bruken av den. Via en slik skriver kan Hunsfos kalle opp de forretningsforbindelser som selv har fjernskriver og man får forbindelse på et øyeblikk. Slik kan man, så å si på stedet, få bekreftelse på ordrer og unngå lange samtaler over rikstelefonen. Fabrikken regner med store besparelser.



Ingeborg Haraldstad ved fjernskriveren

Hunsfos er en av de store NSB-kundene

Jacob B. Danielsen er den som ordner med alle forsendelser til kunder både i Norge og verden forøvrig. Her kommer jernbanen sterkt inn i bildet, og det er ikke lite å passe på når papir skal sendes til kundene. På alt papir som sendes, skrives det ut en last- eller forsendelsesoppgave. Det fylles ut en arbeidsoppgave i 11 eksemplarer til alle som må være underrettet.

"Antall vogner pr. dag varierer, fra 12 – 15 til over 50", sier Danielsen, "her om dagen skipet vi 1.200 tonn papir til Buenos Aires, og da sendte vi 55 vogner til byen, to dager på rad. Det går nemlig ca. 10 tonn pr. vogn".



Jacob B. Danielsen



Loket er kommet for å hente vogner full-lastet med papir:

Hektisk lørdag

Det er ikke bare til Buenos Aires at det skipes papir. En lørdag forleden ble 11 eksportbåter ekspedert på en dag. Det var "Kong Inge" som skulle til Hamburg, "Amsel" bestemt for Bremen, "Blenheim" til Newcastle, "Brabant" til Antwerpen, "Bomma" til Amsterdam, "Breda" til Rotterdam, "Berby" til Grangemouth, "Atlantic" til London, "Volo" til Hull, "Baalbek" til Lisboa og Alexandria og "Alsund" til Danmark. I tillegg skulle to lokalbåter ha med seg papir.

En skjønner at Danielsen og medhjelperne hans må ha system i sakene.

Investeringer.

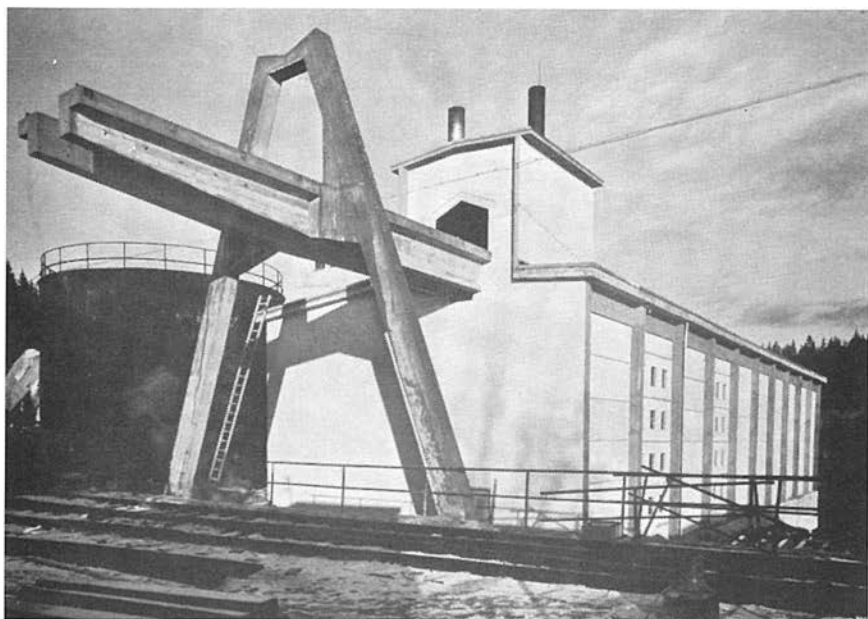
Hunfos fortsatte å forbedre fabrikkens tekniske standard. De viktigste investeringene i 1958 var:

- Den nye tremassekummen ble tatt i bruk, har resultert i jevnere produksjon i sliperiet.
- Ny lagertank for SO₂ er tatt i bruk, all tilførsel av denne vare skjer nå med jernbane.
- PM 1 sto 4 uker for å få ny innløpskasse, nytt vireparti og opprulling.
- PM 2 fikk også ny innløpskasse, suge-gusk og filtvaskesystem.
- På PM 4 er det montert børstefukteapparat og maskinglitt.
- Ved PM 5 og PM 6 er det installert ny omrullemaskin.
- Det er montert en ny, helautomatisk diskrullemaskin.
- Alunoppløsningen er modernisert.
- Nytt valesliperi er bygningsmessig ferdig, den nye valeslipemaskinen er beregnet å være i drift i mars-april neste år.

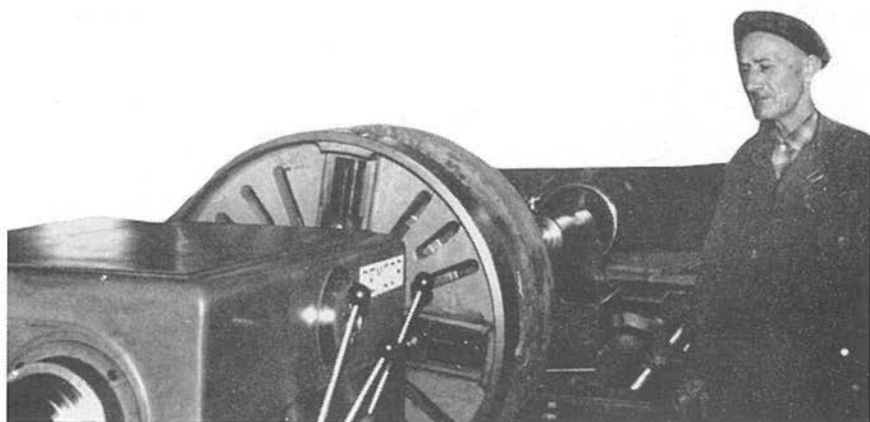
I tillegg er det i hele bedriften foretatt en del mindre forbedringer og utskiftninger samt et grundig vedlikeholdsarbeid.



"Baalbek" laster Hunfos-papir bestemt for Alexandria og Beirut.



Det nye valesliperiet



Verkstedet har fått ny dreiebenk, dreielengden er 6 meter. Prisen var kr. 100.000 , den er av fabrikat Demoor (Belgisk). Sigurd Nordal betjener dreiebenken.

Nyansettelser



Martha Ulltveit er ansatt som ny bedriftssøster



Hunsfos Fabrikkers nye tekniske direktør, sivilingeniør Rolv Lindseth, tiltrådte stillingen mandag 15. september.

Nok en vellykket pensjonistfest ble avholdt på Hunsfosheimen den 6. september. Værgudene viste seg fra sin aller beste side, det var varmt som på en høysommer dag. Under middagen talte direktør Knobel med varme ord til sine medarbeidere.



Gunnar Hammen, Anders Andersen (Støa), Ole Magnussen og Ole Knudsen slapper av mellom måltidene.



Førerhuset etter ulykken

Uhyggelig hendelse på Hunsfos

Når man ser på bildet, er det ubegripelig hvordan de to barna som satt i førerhuset på denne bilen, slapp fra det med livet. Fra et tog med tomvogner løsnet to vogner og de rullet nedover i full fart. Bilen ble smadret mellom godsvognene og bufferten ved enden av sporet. De 14-årige guttene Harald Eidet og Arnfinn Olsen måtte trekkes frem fra vrakrestene, der de satt fastklemt. Harald Eidet kom alvorlig til skade, Arnfinn Olsen slapp lettere fra det. Sjøfører Erkleiv var gått ut av vognen for å løsne baklemmen for å tippe lasset da ulykken skjedde. Ulykken skjedde 15 september.

Froskemennene gjør nytte for seg

Været og temperaturen i sommer har ikke fristet til badeliv. Men det gjelder ikke for bedriftens to froskemenn – Gunnar Grundetjern og Kristian Hodnemyr. De har kombinert treningsturer i Otras kalde vann med oppdrag til stor nytte for bedriften.

Kilder:

Hunsfosposten

nr. 1, 2 og 3 for 1958 og nr. 1 for 1959.

Hunsfos Fabrikker

– Årsberetning og regnskap 1958.



Froskemann Gunnar Grundetjern er rede til en undervannstur.

Utvandringen til Amerika

En gjenfortalt, sann historie om Liv og Einar Eriksen

Av Merethe Eriksen



Mitt navn er Merethe, og jeg kommer fra Vennesla. Jeg har gått på Vennesla videregående skole, hvor dette prosjektet ble laget våren 2007. Der tok jeg tre år med allmennfag, økonomisk rettet. Nå er jeg 20 år og holder på med første året av en ingeniørutdanning i Grimstad, hvor jeg også har flyttet. Her trives jeg godt og håper på å komme meg greit gjennom denne utdannelsen.

Innledning

På gruppa vår er vi 4 jenter; Tina Robstad Nilssen, Sandra Næss, Marianne Loland og Merethe Eriksen. Da vi fikk vite at temaet var "min familie", ble vi fort enige om at vi vil ha et prosjekt om utvandringen til Amerika, siden Merethe har besteforeldre som utvandret dit på 1960 – tallet. Vi har planlagt å intervju Liv og Einar Eriksen, som er Merethes besteforeldre. Videre vil vi prøve på å sette sammen en historie ut ifra det de sier i intervjuet. Vi håper det blir vellykket, og at vi kan få en del bilder og sånn fra tiden deres i Amerika.

Problemstillingene vi har valgt, er å finne ut litt generelt om utvandringa til Amerika, og å lage en historie om Liv og Einar, for å få en sann og personlig fortelling om hvordan forholdene virkelig var på den tida.

Vi håper prosjektet blir like vellykket som vi forestiller oss nå.

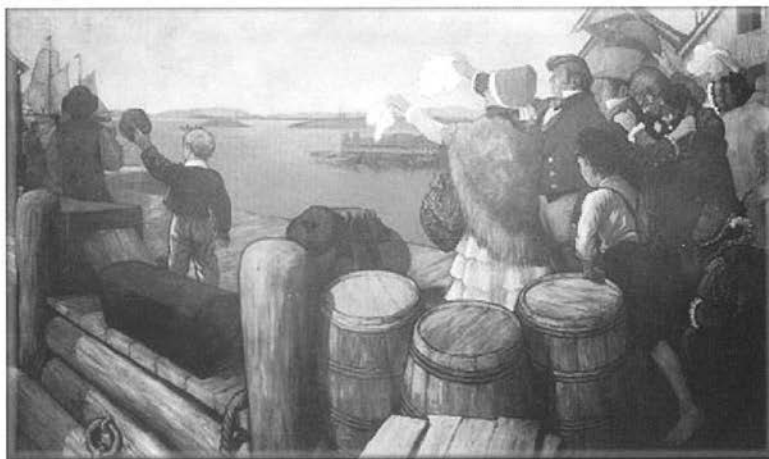
Vi ser virkelig frem til å arbeide med det, og håper det blir et både moro og interessant prosjekt.



Liv og Einar Eriksen

Generelt om utvandring fra Norge til Amerika

Den første emigrantskuta til Amerika seilte fra Norge i 1825. De som reiste da var kvekere som følte seg religiøst undertrykt. Men det var først rundt 1865 at de store mengdene begynte å emigrere. Det ble en hel folkevandring. I perioden 1865 til 1915 reiste trekvart av Norges befolkning til USA. Antallet var større enn veksten i folketallet samme periode. Det samme skjedde i Europa. Det er flere grunner til at så mange reiste over Atlanterhavet til Amerika. Amerika fantes mange. Det var mulighet for både fattige og rike å søke lykken. Her fantes det arbeid, lønningene var høyere enn i Norge, og det var enkelt å skaffe seg jord. På 1860 tallet kom det store hamskiftet i jordbruket, og industrialiseringen dukket opp for fullt. I 1862 vedtok den amerikanske kongressen en lov som gav inntil 640 mål med jord nesten gratis til amerikanske statsborgere. Og dette fristet veldig mange, for i Norge og ellers i Europa hadde befolkningsveksten eksplodert. Resultatet av denne befolkningsveksten var at det var vanskelig å få seg arbeid, det var ikke jord igjen og mange levde i stor fattigdom. Så håpet på en bedre framtid fikk store deler av Norges befolkning



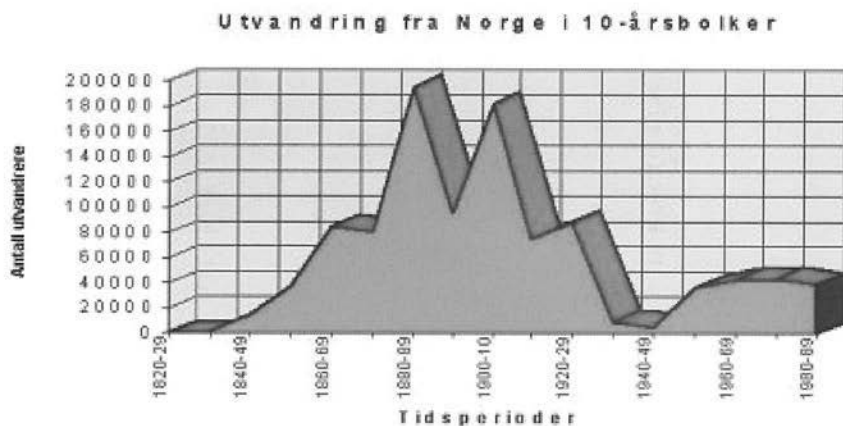
til å emigrere. Men ikke alle drømmer gikk i oppfyllelse; Mange vendte hjem i skuffelse, noen bukket under av sykdom, slit og indianeroverfall, mens andre forsvant i storbyslummen. Det var ikke alle som kom seg over, fordi det kostet mye penger å reise. Ofte så ble far og sønner sendt over for å tjene penger, så sendte de hjem penger til resten av familien så de kunne komme etter. Noen kommuner betalte til og med reisen for sine fattige, det var billigere enn å fø på dem fra fattigkassa.

De norske settlerne slo seg først og fremst ned i nord, i stater som Nord-Dakota, Minnesota, Wisconsin og Iowa. Det var de store jordbruksområdene her i nord som trakk til seg nordmenn. Her kunne også klimaet minne litt om hjemlandet. Etter hvert som nybyggerbosettingen økte, flyttet nordmennene stadig lenger nord- og vestover. Etter hvert så vokste det frem flere lokalsamfunn av norskamerikanere. De fleste holdt fast på sitt gamle levesett, og de bevarte sin identitet.

Rundt århundreskiftet var det for det meste yngre menn og kvinner som reiste. De var eventyrlystne og ville tjene penger før de så vendte hjem igjen. Av dem som reiste etter 1880 vendte ca 1 av 4 tilbake til Norge. Den siste utvandringsbølgen kom i 1920 årene. Utvandringsbølgen i 1920-årene var en utvandringslyst, da krigen hadde lagt en naturlig demper på utvandringen. I tillegg ble en økende arbeidsledighet gjeldende i Norge samtidig med en økono-

misk forbedring i USA i fra 1922. Året 1923 utgjorde utvandringstoppen i 1920-årene. At ikke tallene ble større fremover kan komme av at innvandringsloven om kvoter ble innført, men også på grunn av de store økonomiske nedgangstidene.

En stor del av emigrantene i denne perioden var som nevnt også bare arbeidsemigranter. De søkte arbeid som fremmedarbeidere for en viss periode. Den tidligere emigrasjonen hadde derimot vært mer permanent. En ble tidlig klar over at mange av utvandrerne vendte hjem etter en tid. Ved folketellingen i 1910 ble denne gruppen kartlagt spesielt. Mellom 1900 og 1910 vendte 40 000 tilbake. I alt kom hver fjerde utvandrer hjem for godt. Nå hadde etter hvert mange familier fått venner og slektninger som bodde i USA. Og det ble mer og mer til at ungdommer reiste over for å besøke venner og slektninger, og for å jobbe. Og slik er det fortsatt i dag.



Kilde:

http://www.norsknettskole.no/fag/ressurser/itstud/v01/202-Amerika_-_Haapet_og_drommenes_land/hvoriam.htm



Liv og Einar Eriksen

Liv og Einar - En kjærlighetshistorie fra Amerika -

Historien vi skal fortelle begynte allerede i 1906, da Lise Marie Fjeld, 15 år gammel, reiste til USA. Hun bosatte seg i Brooklyn, hvor hun senere traff Andreas Rødland, og de giftet seg. De fikk 5 barn, Borghild Elise, Arthur, Jakob, Margit og Lilly.

6 april 1910 i Chicago, ble Borghild Elise Rødland født. Hun bodde de 6 første årene av sitt liv i USA, før hun og familien flyttet til Kvinesdal. Det var her hun noen år senere møtte Jakob Hunsbedt. De to giftet seg 17. september 1927 i Kvinesdal.

Borghild og Jakob fikk 3 barn. Leiv Asbjørn, Signy Martha og Liv Asbjørg Hunsbedt.

Det er Liv sin historie vi skal fortelle...

Liv ble født 17. november 1943 i Kvinesdal. 18 år gammel reiste hun og mor Borghild over til Livs bror i Brooklyn. Liv forteller at hun reiste fordi hun var eventyrlysten, og for å tjene penger. Hun kunne ikke språket da hun reiste over, men det var ikke noe problem siden de var flere om akkurat det.

Liv bosatte seg i Brooklyn, hvor det allerede bodde flere nordmenn. Hun flyttet på hybel med 2 venninner. Hun begynte å arbeide på et kontor på Manhattan, med forsikring av båter. De første 2 åra arbeidet hun på kontoret, men det var ikke særlig bra betalt.

En vakker dag i 1963 møtte hun Einar Eriksen fra Vennelsa.

Vi sitter hjemme i stua til Einar og Liv, og spiser druer og chips. Det første de gjør er å finne frem flere fotoalbum fra tiden i Amerika.

Einar drømmer seg tilbake, og forteller om deres første møte:

"Jau, det hadde sæ sånn att æ kjente ei a dei venninnan som Liv budde sammen mæ. Så var det ein dag i 63 at æ tok turen fra Spring Valley, der æ budde, og ner til Brooklyn. Æ skolle på et møte i 59 kjørka. Mi va 3-4 unge gutte som reiste ner. Utforbi kjørka traff mi dei 3 jentan, og de bedde oss mæ heim på kaffe. Det var da vi traff hverandre." Mens han forteller sitter Liv og smiler i stolen, kry over at han husker deres første møte.



Jon, Einar og Ragnar

Et år senere ble de gift. Liv finner frem et stort album, full av nydelige brudebilder. Hun hadde på seg en stor, nydelig blondeskjole. Einar var ung og kjekk i en stilig dress. Bildene var som tatt ut av en romantisk, amerikansk film.

Einar reiste aleine til USA i 1960. Da var han 20 år gammel. Han reiste av samme grunn som Liv, eventyrlyst og for å tjene penger. Han begynte å arbeide som snekker, i byen Spring Valley, hvor han bodde sammen med et par kamerater. De het Jon og Ragnar. Det var allerede mange andre norske som arbeidet der da. Han kan fortsatt minnes at billetten over kostet 2001 kroner.

Han hadde allerede ei søster der borte, som han tilbrakte en del tid sammen med. Einar hadde 9 søsken, og 5 av dem emigrerte til Amerika.

Av de tre guttene som bodde sammen, var det bare en av dem som hadde sertifikat på bil. Einar forteller at han ikke turte prøve, for han regnet med å stryke. Men en dag tok kameratene han med opp til biltilsynet, og han skulle prøve seg.

"Æ huske æ fekk ein liden lapp der æ bare skulle krysse a på noen få spørsmål. Æ skjønnte jo ikkje alt som stod, for det var jo på amerikansk, men æ tok noen sjanse då. Då æ leverte det inn te ho dama i luga der sa ho bare at; "Men hærkeligeland, dettar klarte du jo fint. Tid og hvor vil du kjøre opp?". Æ sa æ ville kjøre opp i neste uge, og i byen æ budde i. Det va heilt greit, og neste uge hadde æ oppkjøring. Det varte vel i omtrent 15 minutter, og då æ parkerte sa sensoren at æ ville få svar i posten om 3 dae. Ette dei 3 dagan lå lappen i postkassa, og æ trengte bare å komme opp på biltilsynet å stemple det." Han smiler og ler lurt da han har fortalt denne historien.

Einar forteller oss om en "road trip" han og kameratene han bodde sammen med hadde på begynnelsen av 60 - tallet, bare ei stund før han møtte Liv. "Mi farta nerøve til Houston i Texas, og videre til California. Mi hadde ingen plan på å hænne mi skolle, og visste aldri å mi havna hænne. Mi bare kjørte og kjørte, og hadde kun mæ oss tannbørste og skift. Då mi kom te Hollywood, sov mi der ei natt, før mi snudde og kjørte en annen vei. Då endte mi opp i Phenix i



Einar med "Stetson hatten".

Arizona. Her handla mi oss hver sin "Stetson hatt". Då mi jekk rundt der mæ deiar hattan kom det henn ein te oss å spørte: "Er det show i byen?". Då svarte han eine kameraten min: "Nei, det er cowboye fra Manhatten". Han ler godt når han forteller denne historien til oss, og viser bilder fra dette.

I 1964 giftet Liv og Einar seg i 59'street kirka i Brooklyn. Selve selskapet hadde de på et sjømannshjem. På ny må vi alle bla gjennom de nydelige brudebildene, som virkelig får oss til å drømme oss bort...

De flyttet sammen i Pearl River, og bodde der ei stund før de fikk seg et hus i New City, som de leide. Liv forteller stolt at da de flyttet sammen, måtte han ta seg av henne, og deres første sønn, Geir, som ble født samme året de giftet seg. "Då måtte han fø mæ", var uttrykket ho brukte.

Hun viser oss et bilde av henne selv, med Geir i ei barnevogn. "Se den fine barnevogna æ hadde", smiler hun krytt.

Huset deres i New City lå på landet, og minnet mye om Vennesla. Stedet her var veldig greit. De hadde eget hus, nære butikker og gode venner. Søndag var den eneste dagen de hadde fri, og kunne ta småturer på besøk til andre, og lignende. "Æ huske då mi anskaffa oss ein hond. Den åd på alle skoan mine!", sier Liv og ler.

Lørdagen var som en vanlig arbeidsdag der borte, og ferie var det aldri snakk om. Det måtte hver enkelt ordne seg selv.

Mens far i huset var på arbeid hele dagen, var livet ganske annerledes for kvinnene. Liv forteller at venninnene pleide å reise til hverandre, sammen med barna, for å spise lunsj. Det var ofte lange avstander, så de var avhengig av bil. "Æ hadde jo ein stilig amerikaner æ kjørte rundt i, så det blei ikkje noe problem", sier Liv og smiler. Det var ingen



Liv med den fine barnevogna.



Huset de leide i New City.

som hadde barna i barnehager på den tida. Kvinnenes oppgave var å ta seg av barna, mens mannen arbeidet for å fø opp familien.

Liv forteller oss at en hverdag for henne var å først stå opp og smøre niste til far. "Æ skjønne ikkje at du gjorde det", sier Einar og ler. Etter det stod hun opp med ungene, bakte litt, og så gikk hun ut for å spise lunsj med venninnene. Deretter var det hjem igjen for å lage middag til far kom hjem. "Ette på det blei det ein del kjasing, før det var tid for kvelds-stell", sier Liv.

I 1966 fikk Liv og Einar enda en sønn, Steven. Dette ble veldig stas for Geir som fikk en lillebror å leke med.

Da vi begynte å prate litt om barna, kommer de med en historie om Geir, eldstesønnen. "Då han va liden var han øve alt. Der mi budde hadde mi ett vann på den eine sia a huset, og veien på den andre. Enten prøvde Geir å springe til vannet, eller til veien. Det endte då opp mæ at mi måtte binde han i ein sele, så han bare kunne springe noen få meter.". Vi får se bilder av den lille gutten som springer rundt med en sele rundt livet.

Vi får også høre at Geir løp ut på isen en vinter. "Då holdt han på å gå i en råk. Æ va kjempe redd!", forteller Liv. Ikke rart gutten måtte springe i sele.

Fritida deres gikk ellers mye til å gå i kirka. De hadde bygd ei kirke der hvor de bodde, som Einar også var med og bygde på. Den ble kalt Nanuet kirka, og var ei norsk luthersk frikirke. Her pleide de å samles mye om kveldene, og flere av stamgjestene var venndøler. Det skjedde en del i kirka. De hadde blant annet et musikkkor, kollekt, gudstjenester, møter og en egen kvinneforening.

De forteller at de var og besøkte denne kirka for noen få år siden da de var i USA. Da hadde den så å si gått over til å bli engelsk, for de fleste norske som bodde der hadde flyttet hjem igjen til Norge.



Lille Geir med selen rundt livet.



Bilder fra Nanuet kirka.

En annen interesse som spesielt Einar hadde, var amerikanerbiler. Han viser stolt frem bilder av alle de forskjellige bilene han hadde i den tida.



Den fineste av dem, den grønne mustangen, hadde han med seg hjem til Norge. Den ble fraktet med båt over til Norge. I 1971 solgte Einar bilen, og i 2005 kom han til å tenke på hvor den kunne være nå. Han fant ikke ut av det før telefonen ringte en kveld, og mannen som eide den lurte på om han hadde lyst til se bilen igjen. Einar og Liv reiste bort til Skien, hvor bilen befant seg. Einar fikk prøve den en tur, og han forteller oss hvor moro det var å sitte i den bilen igjen.



Liv og Einar forteller om all den nye maten de fikk smake i USA. Det var pizza, spaghetti, pommes frites, bakt potet, banana - split, og forskjellig grillmat. Dette var noe de aldri hadde hørt om i Norge. Sommeren samme året de kom hjem, inviterte de noen naboer på grillfest. De hadde aldri hørt om dette før, men de syntes det var fantastisk godt.

Jula og nasjonaldagen ble feiret akkurat som i Norge. På 17. mai hadde nordmennene eget tog hvor de gikk gjennom byen Brooklyn i bunad og med norske flagg. De forteller at det var utrolig moro å feire 17. mai i Amerika. Hver 17. mai ble feiret på den nærmeste søndagen.

Jula og julaften ble også feiret som i Norge. Da hadde de juletre, og mye pynt i huset.

Liv, Einar og barna reiste hjem igjen til Norge i 1967. De forteller at det først og fremst var planlagt at de skulle hjem igjen etter noen år med arbeid. Hjemlengselen ble også stor for dem etter hvert, spesielt når familien og vennene de hadde der også reiste hjem. Samtidig ville de at barna deres skulle vokse opp i litt tryggere omgivelser.

De reiste hjem i jula dette året, med Bergensfjord, og det var nisse med om bord. Vi får se bilder av Geir og Steven som sitter på fanget til nissefar. Reisen tok ca. 7-8 dager.



Liv har pyntet stua deres til jul.



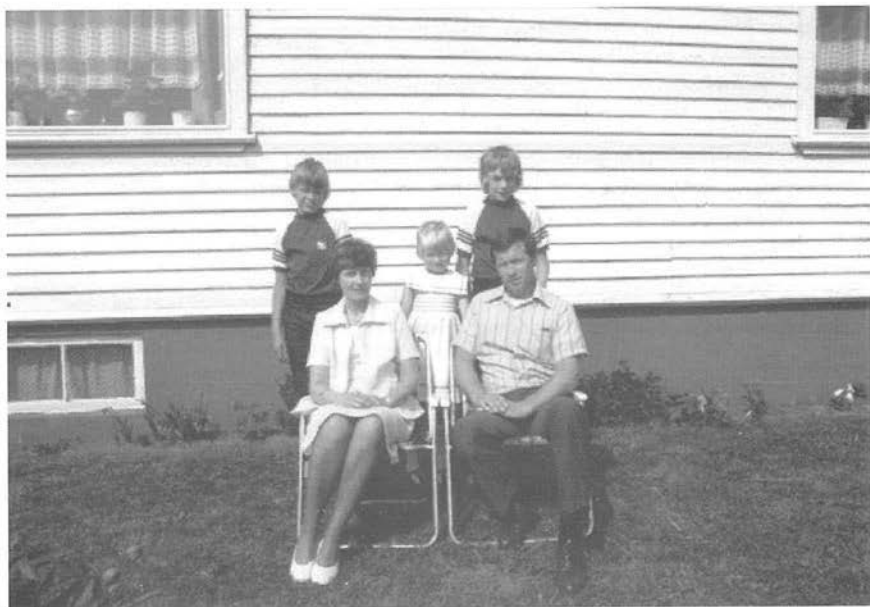
Geir på fanget til nissefar.

"Mi angre ikkje i det heile tatt på at mi reiste heim, men mi hadde heilt klart noen kjempe fine år der borte. Det æ huske best æ vel når mi gifta oss, og når mi fekk ungan", forteller Liv.

Da de kom hjem igjen til Norge, flytta de inn i en leilighet i Vennesla sentrum. Her bodde de mens Einar holdt på å bygge et eget hus til dem. Alt så lyst ut for dem, bortsett fra at Einar måtte reise 4 - 5 turer over igjen til Amerika for å arbeide. I mellomtida bodde Liv hjemme i Norge sammen med barna, og det var en tøff periode for henne. Turene hans var på 3 - 6 måneder av gangen og varte over en periode på ca 5 år. Han hadde flere turer hjem i løpet av disse årene, og da hadde han med amerika-pakker til alle sammen. Da han kom hjem, arbeidet han på huset deres. I denne perioden tilbrakte Liv og barna mye tid i hjembygda hennes, Kvinesdal.

I 1972 kom det enda et barn til verden. Denne gangen var det ei lita jente som fikk navnet Inger Bente.

Hele familien flyttet til slutt sammen i huset Einar bygde til dem på Snømyr i Vennesla.



Liv og Einar med barna Steven, Inger Bente og Geir.

Her bor Einar og Liv den dag i dag. Barna har for lengst flyttet ut, og stiftet egne familier. De er alle bosatt i Vennesla. Liv og Einar har nå 7 barnebarn, som de igjen og igjen forteller historier fra tiden i Amerika.



Einar og Liv den dag i dag.

Konklusjon

Det første jeg vil si er at alle i gruppa mener at dette har vært et lærerikt og interessant prosjekt. Vi har lært mye om hvordan ting virkelig var under utvandringen til Amerika i moderne tid. De tydelige trekkene vi kjente igjen etter å ha intervjuet Liv og Einar var mange. Noe av det vi har lært i historietimene, er at folk utvandret for å tjene penger. Det var akkurat derfor både Liv og Einar reiste over, i tillegg til at eventyrlysten også fikk dem til å reise. Da de reiste over, hadde de begge en plan: De skulle bo der i noen år, tjene gode penger, og deretter reise hjem igjen til Norge for å bosette seg her. Da de reiste over, møtte de et helt nytt samfunn. Det var et nytt språk og mye ny mat. Liv fortalte at hun ikke kunne språket i det hele tatt da hun reiste over, men hun bosatte seg i Brooklyn hvor det var flere nordmenn fra før. Det ble dermed ikke noe problem, og hun lærte seg språket etter hvert.

Noen eksempler på den nye maten de fikk smake er pizza, spagetti, pommes frites, bakt potet og grillmat. Det første Liv og Einar gjorde da de kom hjem, var å invitere naboene til grilling. Matskikkene ble tatt med hjem til Norge, og Liv syntes å huske at hun var den første i Vennesla som lagde pizza.

Da de fikk barn sluttet Liv å arbeide. Da måtte hun være hjemme med barna mens Einar arbeidet for å fø familien. Dette var veldig vanlig i Amerika på denne tida. Mor skulle være hjemme å passe hus og barn, mens far arbeidet for å tjene penger.

En annen ting som var veldig typisk på denne tida var at mannen reiste over igjen til Amerika etter at de var vendt tilbake til Norge for å jobbe mer. Dette gjorde Einar flere ganger etter at hele familien hadde bosatt seg i Norge. Etter noen år slo han seg til ro, og familien fikk seg eget hus på Snømyr i Vennesla.

- *Tina Robstad Nilssen*
- *Marianne Loland*
- *Merethe Eriksen*
- *Sandra Næss*

Kilder

- Intervju med Liv og Einar Eriksen
- Historieboka "Norge 2"
- Boka "Det amerikanske Lista", av Siv Ringdal
- www.nd.no/emigrasjon
- http://www.norsknettskole.no/fag/ressurser/itstud/v01/202-Amerika_Haapet_og_drommenes_land/hvoriam.htm

Liebermanns Bakeri & Konditori

4700 VENNESLA



Min familie og Arkivet

Av: Mariell Iren Robstad

Innledning

I dette prosjektet måtte vi ha temaet "min familie". Derfor valgte jeg å finne ut mer om Arkivet og min familie sin tilknytning til Arkivet. Jeg har familie som satt fengslet på Arkivet og en som var fangevokter. Jeg har intervjuet min bestefar generelt om Arkivet i og med at han er omviser på Arkivet. Jeg har også hatt samtaler med min mor om oldefar, Helleik Lunden og hennes 2 onkler, Grunde og Knut. Grunnen til at dette ble et ganske selvsagt tema, er av den enkle grunn at jeg har alltid interessert meg for andre verdenskrig. Jeg synes det er et vanvittig spennende tema. Derfor synes jeg det virker artig å

finne mer ut om hvorfor tingene ble som de ble for min familie. Hvorfor Knut Lunden måtte flykte landet og hvordan det endte for Grunde som satt på Grini. Jeg vil også gjerne finne mer ut om Anders Robstad, min grandonkel som var medlem av NS. Jeg vil gjerne forstå hvorfor han valgte som han gjorde, og hva konsekvensene av hans handlinger ble.

Jeg gleder meg til å sette i gang og få svar på spørsmålene mine.

Arkivet - torturens høyborg

Den 7. mars 1935 ble Arkivet innviet som statsarkiv og statsarkivar var Jacob Friis. Det var Sørlandets nye Arkiv og sørlendingene var stolte over det nye Statsarkivet. Gleden varte derimot ikke lenge, for den 10. april 1940 inntok tyske soldater Arkivet. Tyskerne holdt fast på bygningen gjennom hele okkupasjons tiden.

I 1942 overtok det tyske sikkerhetspolitiet med Rudolf Kerner i spissen Arkivet og arbeidet med å omgjøre Arkivet til fengsel. Det ble satt opp skillevegger og innredet celler. Det ble også innredet torturkammer. Arrestanter fra hele Sørlandet ble fraktet til Arkivet for avhør. Rudolf Kerner styrte Arkivet med jernhånd, og han fikk god hjelp av nordmannen Ole Wehus. Wehus var født og oppvokst i Kristiansand. Da han gikk på skole, ble han veldig mye mobbet, fordi han var en tjukk og hjulbeint liten gutt. Mobbingen gikk veldig hardt inn på Ole, noe som kom til å vise seg etter krigens start. Da tyskerne invaderte Norge, kom det endelig noen som tok Wehus alvorlig. Han følte en tilhørighet som aldri før og tenk det var noen som faktisk ville være sammen med han. Han følte en lykke som aldri før, og han følte heller ikke noe for fedrelandet. Hvorfor skulle han beskytte et folk som bare hadde gitt han lidelser? Han ble ansatt på Arkivet, der han var torturist. Han skulle få mistenkte personer til å snakke, uansett pris. Ole Wehus skydde ingen midler, han tydde til vold uten å løfte et øyebryn. Noen av de som mobbet Wehus på skolen ble også arrestert. De fikk gjerne gjennomgå ekstra ille, som hans egen personlige hevn. Ole Wehus skal også ha hoppet på magen til Pål Eiken. Eiken døde etter 10 dager i fangenskap på Arkivet, av alvorlig urinforgiftning som følge av at nyrefunksjonen hans var ødelagt. Dette kan komme av at Wehus hoppet på magen til Eiken.

Louis Hogganvik var en av de som ble hardest mishandlet på Arkivet. Han ble arrestert den 10. januar 1940, med mistanke om at han hadde drevet med kommunistisk virksomhet. Under avhørene måtte Hogganvik gjennomgå umenneskelige påkjenninger. Han ble pisket under fotsålene så hardt at blodet rant. De slo han også i ansiktet med samme pisken, så øye hans ble skadd. Han ble slått over setet med en gummibatong. Hogganvik hadde vært stiv i knærne siden fødsel, det var noe torturistene fant ut at de skulle fikse. Så under et avhør knakk de opp beina hans igjen. Etter disse grufulle behandlingene han mottok på Arkivet, gikk han inn i en dyp depresjon. Han valgte å ta sitt eget liv den 19. januar 1945, han trodde at han kom til å bli slått i hjel hvis ikke. Han gjorde det også i frykt for å oppgi de 50-60 mennene han kjente til i den illegale organisasjonen han var tilknyttet. Han spiste opp det ene hjørnet i madrassen sin, noe som resulterte i at han ble kvalt. Dette var noe gestapistene ikke ville skulle komme ut, så de senket liket hans utenfor Oksøy fyr den 20. januar 1945. De bestemte seg også for å ikke informere Hogganviks pårørende om dødsfallet. De levde uvitende om hans skjebne i mange år. I løpet av krigens lange år var det mer enn 3.500 sørlendinger som satt arrestert i mer enn fire dager på Arkivet. Mange av arrestantene ble utsatt for harde forhørsmetoder, som både innebar tortur og pinsler utenfor fatteevne for oss i dag. Det var over 400 mennesker som satt arrestert på Arkivet som ble utsatt for tredje grads forhør. Det vil si avhør med tortur og harde avstraffelser hvis man svarte feil på spørsmål Kerner og gjengen måtte ha. Arkivet er det eneste bevarte Gestapo hovedkvarteret i Norge, og er nesten autentisk.

Nede på Arkivet jobbet broren til min bestefar Anders Robstad. Han var fangevokter der under krigen. Da han var 16 år brøt krigen ut her til lands, tyskerne invaderte Norge og vi var under tysk styre. Alt forandret seg vanvittig fort og hardt og det kan være veldig hardt for ungdommer. Anders hadde alltid hatt lyst til å bli politi, men da måtte man gå politihøgskole. Så da tyskerne kom, kunne han bli politi kun ved å melde seg inn i NS, noe han gjorde. Dette førte til at han ble politi i ordenspolitiet i Kristiansand, og etter hvert ble han fangevokter på Arkivet. Han var kjent for å være på den snille siden og ble kontaktet av mange familiemedlemmer til innsatte. De ville ha han til å smugle inn pakker til arrestantene, noe han gjorde. Han hatet arbeidet sitt på Arkivet, og har fortalt i etterkant at det var en mørk og fæl plass. Etter krigen ble han dømt for landssvik og mistet borgerrettighetene sine i 10 år. Han var også med som vitne i oppgjøret om hva som skjedde med Pål Eiken. Noe bildet under beviser.

et vætet et
 ran ansiktet
 en: «De har
 var til stede
 rket: «Armer
 fschmerzen.»
 n har hode-
 andre tortu-
 Forts, side 2.

HAN SOV ALDRI

Anders Robstad, Grovane (dømt for landssvik) var også vaktmann på Arkivet og så der Pål Eiken. Det var mens Eiken ble barbert. Særlig var håndleddene fæle. Det syntes som han hadde feber, og han pustet rart. Han sov aldri, sier vitnet.

Den siste natten Eiken var på Arkivet, gjorde vitnet henvendelser til Drømer for å få ham på sykehus. Han var da meget dårlig. Likevel tør vitnet ingen formening ha om hva Pål Eiken døde av.

DA GLOMB KASTET JAKKEN

Glomb eksamineres om tilfellet

Laadal hadde
 måte klart å
 han kjente n
 stoppet pluts
 ket: — Kan
 har tatt feil
 satt seg i fo
 ger, og etter
 bekreftelse,
 uten at Lau

Lagm.: F
 på det som
 — Ja, me
 slått i mitt
 kiv-sjefen.

Statsad
 tasjon vedr
 giengitt i f

Bildet som viser at Anders Robstad vitnet mot Wehus.

Under følger noen bilder jeg tok på Arkivet sammen med min bestefar:



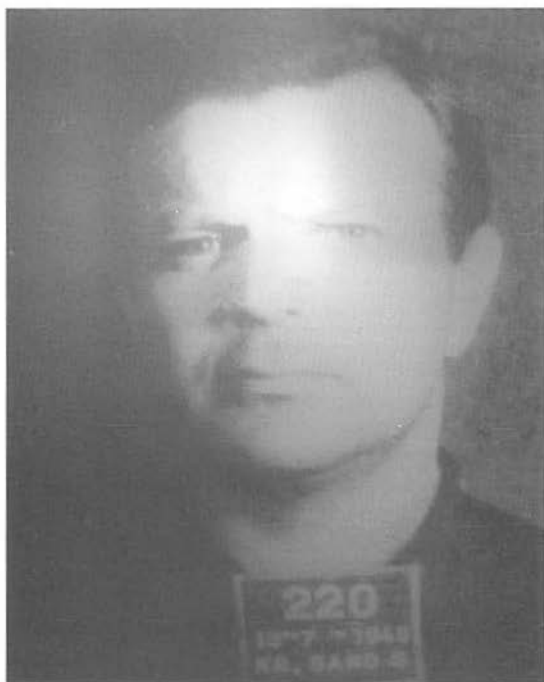
Dette skal være Ole Wehus under et avhør.



Dette skal illustrere hvordan fangene var stuet sammen under forferdelige forhold.



Dette er et autentisk bilde av Rudolf Kerner etter han var arrestert.



Her er bildet av Ole Wehus etter hans arrestasjon.

Intervju med Tore Robstad

I dette intervjuet skal jeg prate med min bestefar Tore Robstad. Han har arbeidet som omviser på Arkivet i 5 år, og derfor tenkte jeg at han var absolutt rette mann å prate med om Arkivet.

- Kan du fortelle litt om bakgrunnen for hvorfor tyskerne valgte akkurat Arkivet til fengsel og tortur?

Kretsfengselet var fylt til randen med arresterte motstandsfolk. Det ble dermed bestemt at Gestapo skulle ha et kontor på Sørlandet, et som gjaldt for både Aust- og Vest-Agder. Valget falt fort på Arkivet, fordi det var solid bygget for å huse mange tusen viktige papirer. Arbeidet ble satt i sving med å gjøre det om til et slags fengsel. De bygde det om og satte inn jerndører. Arkivet ble nesten

helt fluksikkert. Det ble satt opp skillevegger og lagd celler til fangene. Lokalene til Arkivet var så å si perfekt, fordi det lå litt i utkanten av Kristiansand. Dermed var statsarkivet forvandlet til Helvetes forgård.

- Hva var det egentlig som foregikk på Arkivet, hvordan var prosedyren i et avhør?

- Fangene ble tatt inn og fikk stilt spørsmål om hvem de arbeidet sammen med. Svarte de ikke eller nektet å oppgi noe, ble de slått og sparket. Torturistene brukte trekøller og andre slagvåpen for å få tak i det de mente var sannheten. Avhørene foregikk både nede i torturkjelleren og oppe på kontorene. Det gjaldt å få mest mulig ut av fangene og meningen rettferdiggjorde midlene. Noen slapp fri fordi de anga motstandsfolk de visste om, og andre slapp fri fordi de ganske enkelt ikke visste noe. Tyskerne slapp hjem dem som de var helt sikre på ikke hadde drevet med motstand. Mange ble sendt videre fordi de trengte arbeidskraft nedover i Europa.

- Var det mange som omkom av skadene de pådro seg under avhørene?

- Ikke på Arkivet, der var to stykker. Han ene het Pål Eiken. Han ble torturert helt til døde. Ole Wehus hoppet på magen til Eiken og pådro han alvorlige nyreskader. Etter hvert fikk han alvorlig urinbetennelse. Den andre var Louis Hogganvik som valgte å ta selvmord etter umenneskelige pinsler. Historiene til disse to mennene har jeg skrevet om under Arkivet.

- Hvorfor har du valgt å vise rundt på Arkivet?

- Fordi jeg fikk en forespørsel om å bli omviser. Det var da de bygde opp museet at forespørselen om å bli omviser på Arkivet dukket opp. Jeg sa ja etter å ha tenkt litt, og er i ettertid veldig glad for at jeg takket ja. Jeg møter så mye herlig ungdom. Det er jo selvsagt de som ikke bryr seg om Arkivet, men det er de som bryr seg. Det er viktig å undervise de som vil vite. Jeg trives kjempe godt som omviser nede på Arkivet.

Min familie under krigen

Min bestemor var født i 1937 og var tre år da krigen brøt ut. Hun het Astrid Lunden og kom fra ei lita bygd i Setesdalen som heter Åraksbø. Her vokste hun opp med ni søsken og var minstejenta i familien. De to eldste brødrene hennes på 20 og 22 var flyttet ut fra hjemmet, så eldste mann i søskenflokken var da Knut Lunden.

Knut var 19 år da tyskerne invaderte Norge og var fast bestemt på å bekjempe nazismen med alle sine krefter. I Setesdalen var det et stort nett av

motstandsfolk, men det var også mange av bøndene som var nazister. Det var en blanding av nazister og motstandsfolk, men Knut visste hva han mente og jobbet bevisst mot nazistene. Han begynte å delta aktivt i motstandsarbeid og drev med illegale aviser for det meste. Faren for å bli oppdaget var stor, og det var nettopp det som hendte med Knut. Noen tystet på hva han og en jevn gammel kamerat drev med. Dermed var tyskerne ute etter dem, og de så ingen annen utvei enn å rømme til Sverige. Turen deres gikk over heiene til Oslo. De måtte gå hele turen, godt gjemt inne i skogen for tyskerne. De sov flere netter inne på heiene, men de kom fram til Oslo til slutt. Her hadde de en avtale med en sambygding som arbeidet som tannlege i hovedstaden. De sto lenge utenfor tannlegekontoret før de torde å gå inn til han. Da de endelig hadde samlet mot, måtte de sitte og vente på venteværelset, fordi tannlegen var opptatt med en pasient. Mens de ventet på at tannlegen skulle bli ferdig med pasienten sin, kom det en tysk soldat inn som også skulle til tannlegen. De ble vettskremte og Knut fortalte til min mor at han var sikker på at nå var de avslørte. De gjemte seg bak tyske blader og dermed klarte de å unngå å bli avslørt. Tannlegen hadde ventet dem, men turte ikke å skjule dem for lenge. Det ble dermed besluttet at de skulle sendes av gårde til Sverige så fort som overhodet mulig. Sent en natt ble de fraktet med en liten båt til Sverige. Det var en helt grusom tur fortalte Knut. Å ligge i bunnen av en liten jolle uten å vite om han kom til å se soloppgangen som en fri mann var pinefull. Båten hadde ingen lys for ikke å tiltrekke seg oppmerksomhet, og de lå helt på bunnen med et teppe over seg. Turen over til Sverige gikk heldigvis greit, og de kom trygt frem. Mottakelsen i Sverige var det ingen som kunne forutsi. Det fantes historier om de som ble sendt hjem, selv om de var jaget av tyskerne. Knut og kameraten hans visste at hjemsendelse ville være å undertegne deres dødsdom. Heldigvis fikk de bli i Sverige. De ble barbert og avluset, og de ble der til krigen var over.

Her hjemme hadde tyskerne fått nyss i Knut sine illegale operasjoner, og det ble utstedt arrestordre på både Knut og hans kamerat. Da tyskerne møtte opp på døra til mine oldeforeldre 11. januar 1945 for å arrestere Knut, var han for lengst flyktet. Det stoppet derimot ikke tyskerne, og de arresterte i stedet faren hans Helleik Lunden som var 51 år og lillebroren hans Grunde Lunden som bare var 17 år. Det var ikke uvanlig at tyskerne tok andre familiemedlemmer som hevn for de som hadde klart å stikke av. Etter arrestasjonen satt oldemoren min igjen med seks barn uten å vite skjebnen til mannen sin og to av sønnene.

Grunde og Helleik ble fraktet ned til Arkivet i Kristiansand, også kjent som torturens høyborg. Her var de under Kerner sitt styre. Grunde og Helleik ble

avhørt, men hva slags avhør de var gjennom vet vi egentlig ikke. Hovedgrunnen til dette, er at Grunde pratet nesten aldri om hva som skjedde. Oldefaren min Helleik ble sittende på Arkivet i 2 dager, før han ble satt fri og kunne reise hjem igjen til Åraksbø. Dette kan ikke dokumenteres, fordi alle fanger som satt der i mindre enn 3 døgn ble ikke ført inn i bøkene. Helleik måtte reise fra den 17 år gamle sønnen sin Grunde, og det må ha vært helt grusomt. Grunde ble sittende på Arkivet noen dager til før han ble sendt videre til Grini. Her ble han sittende til 8. mai 1945. Som jeg skrev tidligere, snakket han fint lite om tiden sin i tysk fangenskap. Av og til derimot fortalte han litt. Han fortalte at de ble ofte vekket midt på natten av en alarm, og da måtte de stille seg opp på rekker. De fikk straffeeksisis for ingenting, og da måtte de for eksempel springe og springe. Det de fikk servert under navnet mat var dårlig, råttent og lite. Det å sitte og høre på at andre hadde det vondt uten å kunne gjøre noe, var helt forferdelig, fortalte han. Det var helt grusomt når andre fanger som han kjente ble vidersendt til konsentrasjonsleirer rundt om i Europa. Ingen visste hvem som kom til å bli vidersendt til Europa, men alle visste at ble du vidersendt var sjansen liten for at du kom levende hjem igjen. Grunde var så heldig å overleve tiden på Grini, i motsetning til mange som aldri kom hjem fra konsentrasjonsleirer rundt om i Europa.

Det var en radmager og underernært gutt som returnerte hjem til Åraksbø. I årene som fulgte slet Grunde med opplevelsene han hadde både på Arkivet og Grini. Navnet hans står oppført i gangen på Arkivet sammen med så mange andre som var der i 3 døgn eller mer. Grunde levde resten av livet sitt som alle andre. Han giftet seg, men fikk aldri noen barn. I 2006 døde han som en gammel mann, men minnene fra andre verdenskrig fulgte han resten av livet.

Knut kom seg også trygt hjem etter krigens slutt, og han var i bedre forfatning enn det lillebroren hans var. I årene som fulgte slet han med at han fikk lillebroren sin arrestert, men han hadde ikke særlig mye valg. Hadde han blitt tatt, ville han enten ha blitt deportert til en av Europas mange konsentrasjonsleirer eller skutt. Han fikk et normalt liv etter hvert med kone og 2 barn, og i 2004 døde han.



Her står Grunde sitt navn på veggen på Arkivet

Konklusjon

I dette prosjektet har jeg sett nærmere på min familie og hva slags forbindelse den har til Arkivet. I løpet av læreprosessen har jeg lært mye om selve Arkivet, og om hvordan min familie har blitt påvirket av det. Jeg har sett på min mors side av familien hvor min oldefar og grandonkel begge satt på Arkivet og en annen grandonkel måtte rømme landet. På min fars side har jeg funnet ut at min grandonkel der var medlem av NS, men at han ikke var nazist. Jeg har funnet ut mer om historien bak disse mennene, og hvorfor ting ble som de ble. Jeg har lært mer om hva jeg kommer fra, og jeg må si jeg er fornøyd med resultatet mitt. For å komme i mål, intervjuet jeg min bestefar som er omviser på Arkivet, og sammen var vi nede på Arkivet. Her fikk jeg tatt mange bilder som jeg har gjort klare i en powerpoint. Dette prosjektet satte virkelig søkelyset på oss selv, og det var interessant å lære litt om hvor man kommer fra. Det var gøy å finne ut hvordan alle involverte i prosjektet mitt viste mot på sin måte, i en presset tid da ytringsfrihet ikke eksisterte. Knut som bevisst jobbet imot tyskerne og alt de stod for. Helleik og Grunde som tok støyen for Knut uten å knekke under tyskerne behandling. Anders som smuglet inne pakker til arrestantene, selv om han visste det var strengt ulovlig. Dette var ting som krevde stort mot, og jeg beundrer dem alle for det.



Forfatteren om seg selv:

Jeg heter Mariell Robstad og er 19 år. Jeg fullførte allmennfaglig ved Vennesla videregående i 2008, og har i år valgt å ta et friår for å bestemme hvilken utdanning jeg vil ta. Det var i forbindelse med skolen jeg skrev dette prosjektet. Jeg har alltid hatt interesse for andre verdenskrig, så da vi fikk tildelt emnet "Min familie" var ikke valget vanskelig. Jeg valgte å se nærmere på min families tilknytning til Arkivet. Jeg synes det var kjempe spennende å finne ut mer om hvordan hverdagslivet var for familien min og hvorfor de valgte som de gjorde.

Kildehenvisning

Kildene jeg brukte under dette prosjektet var:

Anne Lill Robstad

Tore Robstad

Arkivet, www.stiftelsen-arkivet.no



Fest for vital 25 åring

Vennesla Historielag feiret sitt 25 års jubileum med fest for 90 historieinteresserte venndøler på Venneslastua. De fikk høre om et aktivt lag og koste seg med mat, kåseri, musikk og sang.

Den nåværende leder av historielaget, Signe Rysstad, hadde full kontroll over ledelsen av festen. Hun ønsket velkommen ordfører, sangere, musikere og alle de historieinteresserte fremmøtte. Gjennomsnittsalderen var høy, og indikerer at det er de eldste i bygda vår som er mest ivrige historikere. Unntaket var de to elevene ved Vennesla Kulturskole, Bendik og Mari, som sang for forsamlingen. De stilte opp på veldig kort varsel, da de opprinnelige sangerne måtte melde forfall. De unge sangerne beviste nok en gang at Vennesla har mange sangtalenter.

Også Kjell Guttorm Hansen og Øystein Bjørnstad stilte opp på kort varsel og ledet an allsangen med stødige fløyte- og pianotoner. Venneslasangen ljommet gjennom lokalet. Her var det mange sjeler som var enige i at "det fins'kje magen te Vennesla".



Ordfører Torhild Bransdal og Signe Rysstad.

Signe Rysstad leste et utdrag av et jubileumsskrift som Olaf Ingebretsen hadde skrevet og som er å lese i sin helhet i Årsskriftet for Vennesla Historielag 2008. Av innholdet fikk tilhørerne innblikk i hva laget har fått utrettet på disse 25 år. Den viktigste begivenheten var kanskje at lagets medlemmer var delaktige i avgjørelsen om at Bommen skulle vernes og at stedet ble elve-museum. En bragd venndøler flest er glade for i dag. Bygda kan også takke historielaget for at vi i dag har et skolemuseum, og for at interiør fra 1900-tallet blir tatt vare på i huset på Graslia. I tillegg er laget aktivt i arbeidet med å gi skoleelever et innblikk i hvordan bygdefolket levde før i tiden, ved å tilby forskjellige tematimer i de to museumsbygningene oppe i kirkebygda.

Borgny Salvesen er en fargerik venneslakunstner. Hun fremførte noen dikt hun hadde skrevet om bygda og om historielaget. På vennesladialekt, som alltid.

Så var det mat. Påsmørte "beder" og "blaudkage". Det heter at man ikke skal snakke med mat i munnen, men etter volumet på skravlingen å dømme, var det få som brydde seg om akkurat det denne kvelden. Et tegn på at folket trivdes på fest.



Borgny Salvesen mottar blomster for fremførelsen av sitt dikt.

Borgny Salvesen hilser på jubileumsfesten:

Gratulerer med jubileet

25 år æ ikkje så lenge / I Historiske sammenhenge
 Nei 25 er ingen older / Det æ lenger sia slage ved Svolder
 Der Einar Tambarskjelve stod på tofte
 Å sa som det stenne i vår Soge / For veik for veik er kongens båge
 De ska ha honnør dei som skreiv vårt lands historie
 Men nå fortsette dykken detta kulturarbeide
 Mæ å samle ting og sager / frå gamle dage
 Historielagets arbeid æ viktig for tradisjonane / og generasjonane
 Det er ikkje tull / Å seie at det æ å grave gull
 Ja, som sagt / Det æ skattejakt
 Nå en bli eldre ser en meir verdiane, a det som høre mæ te de gamle tiane
 Historia høre oss te, me æ jo en del a den. Den kan me ikkje bli fri
 Den æ di og mi. Sånn vil det alltid bli
 Så må en bare ønske dykke / te lykke

Så var det tid for gratulasjonstaler. Ordfører Torhild Bransdal, Bjørn Haugland fra Levekårsutvalget, Beint Foss fra Agder Historielag, Asbjørn Ihlebekk fra Øvrebø Historielag, Erna Robstad fra Bommens Venner og Hjørdis Andersen fra Sanitetsforeningen, var alle oppe på talerstolen og sa noen gode ord til jubilanten. Alle hadde de med seg gaver, noe alle som fyller år er glade for å få. Historielaget intet unntak.

Ingen fest uten en lek, der noen av deltakerne må fram å vise hva de duger til. Egil Lie og Tore Robstad konkurrerte mot Torhild Bransdal og Tove Linda Høgstøl (fra Kulturkontoret). Nestleder i Historielaget, Randi Marie Kristiansen, hadde med seg diverse gamle gjenstander som deltakerne skulle fortelle hva var. Ikke enkelt, viste det seg, men laget med Egil Lie imponerte og viste at det sterke kjønn er fortsatt sterkest. I hvert fall denne gangen.

Olaf Ingebretsen var kveldens "hovedtaler". Han hadde skrevet et kåseri om Vennesla-historien. Det var ingen tvil om at denne mannen er engasjert i bygda historie. At han får abstinenser hvis han ikke kommer seg til Statsarkivet og dets mange hyllemeter med gamle dokumenter hver uke, sier vel sitt om hvor dypt han er sunket inn i denne verdenen. Men, det kom tilhørerne tilgode denne kvelden. Stille satt de og lyttet til hvordan deres aner har vært med på å utnytte elva Otra og skogen rundt til å bygge opp bygda Vennesla. Vi har mye å takke de gamle sliterne for. Ingebretsen gjør ære på dem på sin måte, med å fortelle oss andre om deres liv og virke.

Den pensjonerte Hunsfos-arbeideren og amatørhistorikeren, Egil Lie, fortalte om boka han og andre eks-Hunsfosarbeidere i Hunsfos Historielag har laget. Den skal gis ut i november og inneholder over 300 fotografier, i tillegg til masse historie om Hunsfos fabrikker. Et praktverk og en nødvendig kilde for dem som vil kjenne sin bedrifts- og bygdehistorie. Hva ville Vennesla vært uten Hunsfos fabrikker?



Øystein Bjørnstad og Kjell Guttorm Hansen.



Egil Lie, Jørdis Hodnemyr, Olaf Ingebretsen.

I løpet av 25 år har Vennesla Historielag hatt 4 ledere. Den første var Egil Lie, så fulgte Olaf Ingebretsen, Jørdis Hodnemyr og nåværende Signe Rysstad. De tre første fikk en fin, rose malt bolle hver av nåværende styre, som takk for innsatsen de har lagt ned i historielaget.

Timene gikk og høstmørket ble veldig mørkt, før glade historieinteresserte gikk hjem. Konklusjonen må bli at "alle synes det hadde vært en fin fest". Nå er den allerede historie og man må lese om den her. Akkurat som all historie, så er det viktig at den blir nedskrevet i nåtiden.

Vil du være med å samle på Vennesla's historie de neste 25 år? Meld deg inn i Vennesla Historielag!

Det er plass til flere nysgjerrige amatørhistorikere. Og, det kan jo hende at det blir en ny, koselig fest når laget blir 30 år. Den vil du vel ikke gå glipp av?

*Tekst og bilder:
Morten Aslaksen*

Bademiljø

olto

vvs

VENNESLA HISTORIELAG

Årsberetning for perioden 16.mars 2007 til 4.mars 2008

Styret har i denne perioden bestått av:

Jørdis Hodnemyr – leder
Signe Rysstad – nestleder
Gerd Wiik Hansen – kasserer
Inger Einstabland – sekretær
Alf Melling – styremedlem
Arnulf Grønvold – styremedlem
Kjell Guttorm Hansen – styremedlem
Kjetil Eikeland – styremedlem
Alf Hodnemyr – repr. Hunsfos historielag

Signe Rysstad er vår representant i Representantskapet for Venneslastua.

Andreas Hansen har hatt hovedansvaret for årsskriftet 2007.

Jørdis Hodnemyr har møtt på folkeakademiets årsmøte.

Signe Rysstad har møtt på årsmøtet til Hunsfos historielag.

På årsmøtet i Agder Historielag 14.april var Signe og Knut Rysstad utsendinger fra vårt historielag.

Andreas Hansen har arbeidet med internettside/hjemmeside for Vennesla Historielag. Denne er nå på internet under adressen www.venneslahistorielag.no

”Nytt fra historielaget” ble sendt ut i mai 2007

Medlemstallet et ca.165

Det er avholdt 6 styremøter.

Litt om arrangementene:

Årsmøtet 2007:

Det møtte 20 personer til årsmøtet som ble avholdt på Venneslastua 15.mars. Regnskap og årsberetning ble godkjent.Valgkomiteens forslag ble også godkjent.Salve Øyna kåserte over emnet:Grøn O he vonne kaka.

Den kulturelle skolesekken 7.-11 mai

Skolemuseet var åpent hver dag for alle 1.klassene i bygda.Jørdis fortalte om skolen i gamle dager.Deretter lekte vi gammeldagse leker på museumsvollen.

Tur søndag 3.juni.

Turen gikk fra Holtan til Engelsåsen. Ca 70 personer møtte fram. Turen ble arrangert sammen med Øvrebø historielag.

Olsok 29.juli.

Ca 130 personer møtte fram i Bommen.Dette året falt olsok på en søndag. I samarbeid med Vennesla menighet hadde vi derfor først en gudstjeneste. Deretter var det tradisjonen tro- salg av kaffe og vafler,utlodning og konkurranse. Kvelden ble avsluttet på piren men bål og musikk av Bjarne Nygård.

Høstvandretur:

Turen gikk fra Heptekjerr til Jerusalem. 31 personer møtte fram. Også denne turen ble arrangert sammen med Øvrebø historielag.

Kulturuka 29.oktober-1.november

Hele uka var bygdemuseet åpent for skoleklasser.Tordis Gundersen,Emma Neset og Tore Robstad viste hvordan man laget garn og kniver i gamle dager.Jørdis Hodnemyr fortalte fra gamle dager.Styremedlemmer var med og viste rundt på museet.

Bygdekveld 30.oktober

38 personer var til stede.Margrete og Harald Sødal spilte cello og piano.De fortalte om russerfangene og deres familier. Det var allsang og kaffeservering.

Historielagets blomst:

Nytt i år var utdeling av historielagets blomst som gikk til Vindbjart ved Ole Wilhelmsen. Styret i historielaget er imponert over det store og vellykkede idrettsarrangementet for 5-7 trinnet som holdes hver vår.

Huset i Graslia

Historielaget disponerer nå 3 rom i 2.etg. Vi har lånt/fått en del møbler og diverse redskaper/pynteting som nå er plassert der.

Høsten 2007 var huset åpent 2 timer hver onsdag kveld. Noen kom da for å levere gjenstander eller bare for å se på.

Vi er fortsatt interessert i gjenstander fra 1900-tallet.

Dersom du har noe å gi eller låne bort til museet vårt, kan du ta kontakt med:

Signe Rysstad tlf 38155088 eller

Arnulf Grønvold tlf 38157655

Vennesla 4. mars 2008

Inger Einstabland
Sekretær



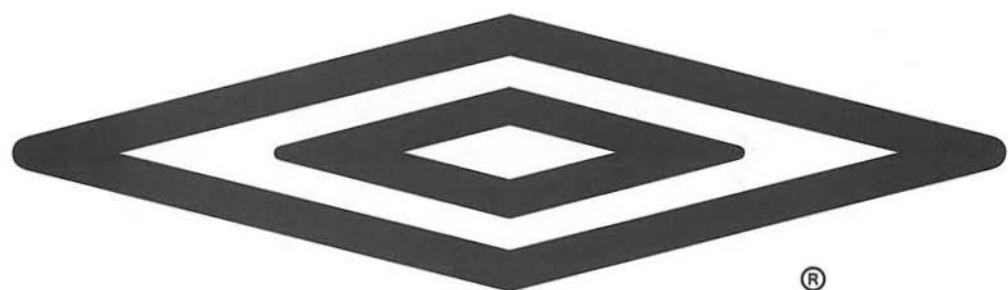
VHL disponerer 2. etasje i dette huset rett ovenfor frikirka på Graslia.



Omtrent 100 mennesker var møtt opp til Olsokfeiringen på Bommen for å høre Jon Robstad kåsere.



Øyvind Holberg spilte trekkspill ved bålet.



UMBRO®

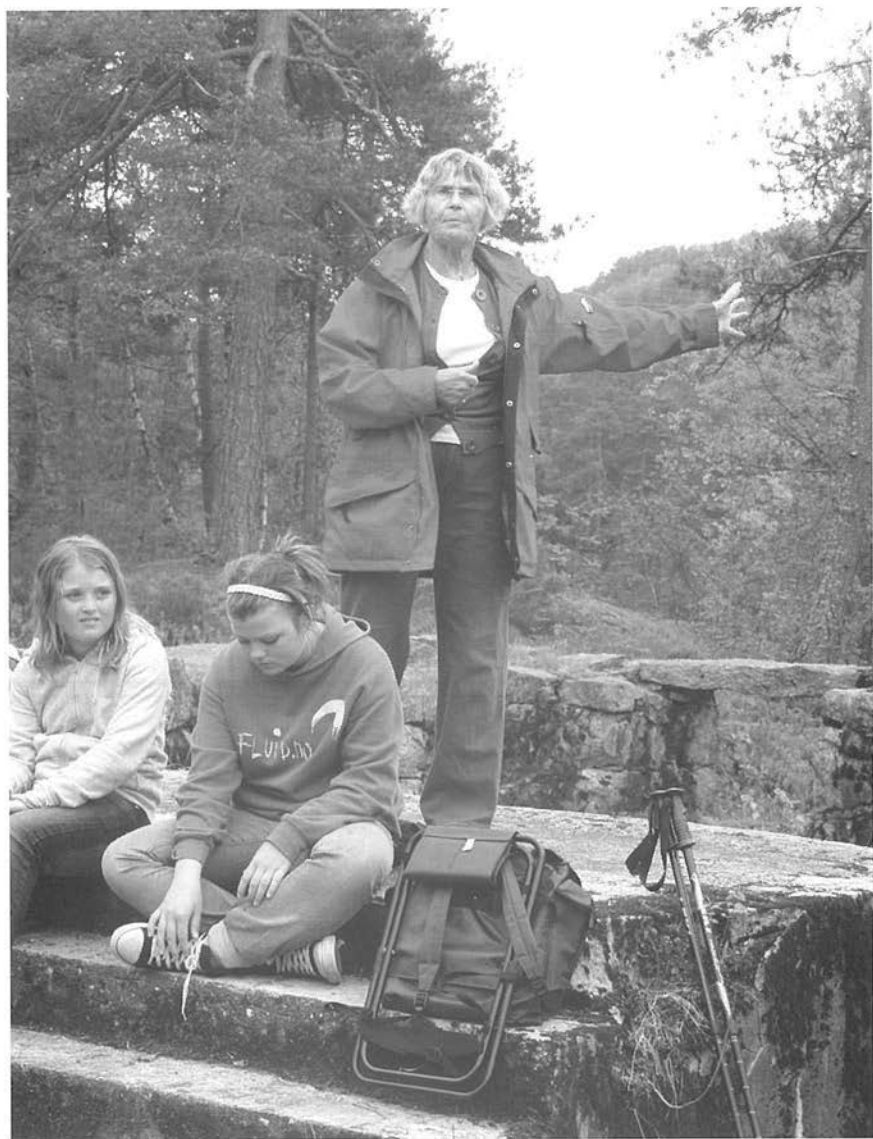


Mange var interessert i fotoutstillingen "Vennesla -før og nå" som Vennesla historielag arrangerte i Kulturuka. Her fra åpningsdagen på Servicetorget.



Alle 3.klassingene får vite hvordan ull blir til klær. Her er det f.v. Gerd Wiik Hansen, Inger Einstabland, Jørdis Hodnemyr, Emma Neset, Tordis Gundersen og Tore Robstad (som viste hvordan tollekniver blir til) som karer, spinner og strikker.





Jørdis Hodnemyr hadde invitert til en samling på Kringsjå 25. mai for alle interesserte. Her fortalte hun om hvordan det var å vokse opp i dette samfunnet mens kraftstasjonen var i drift. Den ble nedlagt da Steinfossen kraftstasjon var satt i drift på slutten av 50-tallet. Dessverre ble både selve kraftstasjonen på Kringsjå og alle bygningene revet straks etterpå.



Hunsfos Fabrikker

Et streiftog i tekst og bilder
frem til 1980-årene

Forfattet av medlemmer av Hunsfos Historielag

Hunsfos Historielag har i høst gitt ut ei praktbok
om fabrikkens første 100 år.

Kjøp den!



Vennesla Historielag

Årsskrift 2008